

TYÖTÄ YHTEISÖN JA YHTEISKUNNAN HYVÄKSI

Maahanmuuttajajärjestöt
palveluiden tuottajina

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Konserni
53/2015

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

ELINA EKHOLM

TYÖTÄ YHTEISÖN JA YHTEISKUNNAN HYVÄKSI

Maahanmuuttajajärjestöt palveluiden
tuottajina

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Konserni

53/2015

Tekijät Författare Authors Elina Ekholm (tilaaja TEM:stä Anne Alitolppa-Niitamo)	Julkaisuaika Publiceringstid Date Syyskuu 2015 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title TYÖTÄ YHTEISÖN JA YHTEISKUNNAN HYVÄKSI – Maahanmuuttajajärjestöt palveluiden tuottajina	
Tiivistelmä Referat Abstract <p>Selvitys kartoittaa maahanmuuttajajärjestöjen palvelutoimintaa, sen kohderyhmiä, toimialoja ja rahoitusmuotoja. Selvitystä varten kuultiin yli viidenkymmenen järjestö-, kunta- ja sidosryhmätoimijan näkemyksiä.</p> <p>Maahanmuuttajajärjestöjen palvelutuotanto tukee maahanmuuttajien osallisuutta ja tuottaa käyttäjälähtöisiä palveluita. Maahanmuuttajien järjestötoiminta ja palvelutuotanto on laajaa ja monipuolista, mutta se jakautuu valtakunnallisesti epätasaisesti. Se kohdistuu kaikkiin ikäryhmiin ja kattaa useimmat elämän osa-alueet. Yleisimpiä järjestöjen tarjoamia palveluja ovat työ lasten, nuorten ja perheiden parissa, omakielinen neuvonta sekä kulttuuritoiminta. Maahanmuuttajajärjestöjen tuottamien palvelujen vahvuuksia ovat jaetun kokemustaustan tuoma ymmärrys ja vertaisuus, helppo lähestyttävyyys, kokonaisvaltaisuus ja joustavuus.</p> <p>Valtaosa selvityksen kohteena olleista kansalaisjärjestöistä toimi vapaaehtois pohjalta. Monet järjestöt saivat pieniä avustuksia, joista maksetaan toiminnan kuluja ja mahdollisesti palkkioita ohjaajille. Selvä hyppäys järjestöjen kehityskaareissa tapahtuu, kun järjestö pääsee hankerahoituksen piiriin. Tämä mahdollistaa oman toimitalan vuokraamisen ja ensimmäisten työntekijöiden palkkaamisen. Järjestöjä, jotka ovat kilpailutuksen kautta saaneet palvelusopimuksia, on vasta muutamia. Voidaan kuitenkin arvioida, että tämä on kasvava ryhmä. Hanketoiminnan kautta kertynyttä osaamista voidaan pitää väylänä myös ostopalvelutuotannolle.</p> <p>Maahanmuuttajajärjestöjen palvelutuotannon vahvistamiseksi tarvitaan tukea järjestöjen perustoiminnan kehittämiseen sekä neuvontaa ja mentorointia hanke- ja palvelutuotannon kehittämiseksi. Maahanmuuttajajärjestöjen osaamista palvelujen tuottamisessa voidaan kehittää siten, että palvelua tarjottaisiin yhdessä kokeneemman palveluntuottajan kanssa. Kuntien tulisi huomioida maahanmuuttajajärjestöjen tarjoamat palvelut palvelutuotannon kilpailutuksissa, avustustoiminnassaan ja kumppanuuksissaan sekä tiedottaa aktiivisesti maahanmuuttajajärjestöille eri rahoitusmahdollisuuksista. Maahanmuuttajajärjestöjen palvelutoiminnan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden osoittaminen vaatisi jatkoselvitystä.</p> <p>Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Työllisyys- ja yrittäjyysosasto/Anne Alitolppa-Niitamo, puh. 050 3013015</p>	
Asiasanat Nyckelord Key words maahanmuuttajat, järjestöt, yhdistystoiminta, kolmas sektori, kansalaisjärjestöt, palvelutuotanto, järjestöjen ja viranomaisten välinen yhteistyö, kotoutuminen	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN 1797-3554 ISBN 978-952-327-035-0	Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562 ISBN 978-952-327-036-7
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 61	Kieli Språk Language Hinta Pris Price Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Lönnerberg Print & Promo

Esipuhe

Kotoutumista tukevien palveluiden tuottaminen maahanmuuttajien hyvin monimuotoiselle ryhmälle on monissa kunnissa pohdinnan aiheena. Yhdenvertaisuuden periaate, mutta myös laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille. Miten järjestää esimerkiksi tarpeenmukaisia alkuvaiheen palveluita eri kieliryhmille ja erilaisin taustoin maahan tulleille? Maahanmuuttajien ja etenkin turvapaikanhakijoiden lukumäärän nopea kasvaminen vuoden 2015 keväällä ja kesällä on aiempaa voimakkaammin nostanut esiin kysymyksen, miten kotoutumista ja osallisuutta tukevia palveluita saadaan entistä tehokkaammin tuotettua ja kohdennettua.

Vaikka kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kotouttamisen kehittämisestä ja sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla, laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010 31 §) määrittää myös, että *'paikallisten viranomaisten on kehitettävä kotouttamista monialaisena yhteistyönä. Yhteistyöhön osallistuvat kunta, työ- ja elinkeinotoimisto ja poliisi sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt'*.

Tässä raportissa on selvitetty maahanmuuttajajärjestöjen toimintaa palveluiden tuottajina. Selvitys antaa rikkaan ja värikkään kuvan siitä moninaisesta ja tärkeästä kotoutumista ja osallisuutta vahvistavasta toiminnasta, jota eri puolilla Suomea toimivat maahanmuuttajajärjestöt tuottavat. Varsinaiseen vastikkeelliseen palvelutuotantoon, joka oli selvityksen alkuperäinen kiinnostuksen kohde, oli mahdollisuuksia toistaiseksi vain muutamalla järjestöllä.

Selvityksestä käy ilmi maahanmuuttajajärjestöjen potentiaali ja monet vahvuudet palveluiden tuottajina: innostus, kehittämisen halu, tarvelähtöisyys ja vertaisuus. Kuva on kuitenkin myös sirpaleinen, sillä maahanmuuttajajärjestöjen maantieteellinen jakautuminen on hyvin epätasaista.

Järjestöjen osaamisen kehittäminen on tärkeää, mutta myös kuntien tulisi avata omia prosessejaan maahanmuuttajajärjestöille. Halutessaan kunnat ja muut toimijat voivat tukea maahanmuuttajajärjestöjen kehittymistä monin tavoin; esimerkiksi tarjoamalla toimintatiloja ja järjestötoiminta- ja liiketalousosaamisen vahvistamista, luomalla kumppanuuksia, antamalla toiminta- ja hankeavustuksia sekä käyttämällä hankintojen kilpailutuksissa sosiaalisia kriteereitä. Alueellisissa ja kunnallisissa järjestöstrategioissa ja kuntien kotoutumisohjelmissa olisi aiheellista selkeyttää maahanmuuttajajärjestöjen ja viranomaistoiminnan välisiä rooleja ja tehdä pitkäntähtäyksen suunnitelmaa yhteistyön suunnasta.

Olemme siirtyneet aikaan, jossa maahanmuuttajat eivät ole vain palveluiden käyttäjiä, vaan myös niiden kehittäjiä ja tuottajia. On toivottavaa, että alkanut suunta vahvistuu. Tarvitaan kuitenkin ennakkoasenteista vapaata vuoropuhelua.

Lämmin kiitos kaikille julkaisun materiaalin tuottamiseen osallistuneille sekä selvityksen kirjoittajalle Elina Ekholmille.

Sisältö

Esipuhe.....	5
Johdanto	9
1 Järjestöt ja julkinen sektori.....	11
1.1 Osallisuus ja käyttäjälähtöisyys.....	11
1.2 Palvelujen tuottaminen.....	12
1.3 Palveluiden tuottaminen järjestöissä.....	13
2 Selvityksen aineisto	15
3 Maahanmuuttajajärjestöjen vahvuudet kotouttamistyössä.....	17
4 Järjestöjen kehityskaaria	20
4.1 Järjestöjen toimintamahdollisuuksia eri kehitysvaiheissa.....	20
4.2 Palvelutoiminnan edellytyksiä ja haasteita	25
5 Kuvauksia järjestöjen palvelutoiminnasta.....	27
5.1 Oma-kielinen neuvonta, vertaistuki ja palveluohjaus.....	27
5.2 Työ lasten ja nuorten parissa.....	28
5.3 Kielenopetus ja kaksikielisyyden kehittäminen	30
5.4 Työllistymispalvelut.....	31
5.5 Perheiden kanssa tehtävä työ.....	33
5.6 Asumisen tukipalvelut.....	34
5.7 Liikunta- ja terveystietopalvelut.....	35
5.8 Vanhustyö ja ikääntyneet maahanmuuttajat	36
5.9 Kuntoutus.....	37
5.10 Kulttuuripalvelut ja uskonnollinen työ.....	38
5.11 Yhteiskunnallisen aktiivisuuden tukeminen.....	39
5.12 Kehitysyhteistyö ja muu avustustoiminta.....	40
5.13 Yhteenveto palveluista.....	40
6 Rahoitusmuodot.....	42
6.1 Tuotteistaminen ja hinnoittelu.....	42
6.2 Avustukset ja hanketoiminta	42
6.3 Maksusitoumukset, palvelusetelit ja pienet palvelujen ostot....	44
6.4 Jäseniltä ja asiakkailta kerätty rahoitus sekä yrittäjäsponsorointi.....	45
6.5 Kilpailutettavat hankinnat.....	46
7 Kotouttamisen katvealueita ja kasvavia palvelutarpeita	48
8 Johtopäätökset ja suosituksia.....	50
8.1 Keskeiset havainnot	50
8.2 Kehittämissuosituksiset	53
Lähteet.....	56

Liite 1	Haastatteluun tai sähköiseen kyselyyn osallistuneet henkilöt ja tahot.....	57
Liite 2	Teemahaastattelurunko järjestöille	59

Johdanto

Suomessa on noin 130 000 yhdistystä ja suomalaisista 80 prosenttia kuuluu johonkin yhdistykseen. Yhdistystoiminta muuttuu muun yhteiskunnan mukana. Painopiste on siirtynyt yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta elämäntapa- ja elämäntyyliyhdistysten suuntaan; kasvussa on erityisesti urheilu- ja liikuntasektori¹.

Yhdistyksillä on oma elinkaarensa ja kehitysvaiheensa. Osa järjestöistä pysyy pieninä vapaaehtoisjärjestöinä keskittyen omaan perustehtäväänsä. Ajan myötä osa kansalaisjärjestöistä kasvaa, ammatillistuu ja kehittää palvelutoimintaa sekä omalle jäsenistölleen että laajemmalle kohderyhmälle. Yhteisöllisyys saa eri aikoina erilaisia muotoja, mutta näyttää siltä, että tarve toimia jonkin yhteisen asian eteen on pysyvä piirre suomalaisessa yhteiskunnassa.

Maahanmuuttajien perustamia yhdistyksiä on Suomessa arviolta 700–1000. Maahanmuuttaja-käsitettä kritisoidaan usein: miksi Suomessa vuosikymmeniä asuneita tai täällä syntyneitä henkilöitä edelleen luonnehditaan maahanmuuttajiksi. Käsitteen käyttöä tässä yhteydessä perustelee kuitenkin se, että selvityksessä kuvatut järjestöt ovat maahan muuttaneiden perustamia ja niiden työ kohdistuu pääosin maahanmuuttajataustaiseen väestöön.

Maahanmuuttajajärjestöjen tilanteesta on Suomessa tehty useita tutkimuksia, opinnäytetöitä ja selvityksiä². Heikko työmarkkinastatus selittää osaltaan aktiivista osallistumista yhdistystoimintaan; paremmin työllistyneiden ryhmien joukossa yhdistysaktiivisuus on yleensä alhaisempi³. Aiempien selvitysten mukaan järjestöjen suurimpia ongelmia ovat rahoitus, tilojen puute sekä toiminnan vapaaehtoisluonne ja projektivetoisuus.⁴

Kaikissa maahanmuuttopolitiikkaa käsittelevissä keskeisissä dokumenteissa korostetaan järjestöjä kotoutumistyön voimavarana. Järjestöillä on jo merkittävää ja tunnustettua, mutta myös niin sanottua hiljaista palvelutuotantoa, joka ei aina tule riittävän näkyväksi. Hannele Lautiola (2013) on kuvannut *Kumppanuutta kotouttamisen kentillä* -teoksessa maahanmuuttajajärjestöjen toimintaa. Järjestöillä onkin samanaikaisesti monia eri rooleja: ne tukevat ja täydentävät viranomaistyötä, ovat etujärjestöjä ja asiantuntijoita sekä tarjoavat omalle jäsenistölle vertaistukea ja yhteisyyttä.

Tässä selvityksessä halutaan tuoda näkyväksi järjestöjen palvelutuotantoa sekä pohtia, miten sitä voisi vahvistaa. Olemme laajentaneet palvelutuotannon käsitettä myös avustusten ja hankerahoituksen turvin järjestettyihin palveluihin, koska niillä on merkittävä kotoutumista tukeva rooli.

1 Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen 2014

2 Tutkimuksia on koottu sivustolle <http://www.jarjestohautomo.fi/jarjestotietoa/julkaisuja/>

3 Ks. esimerkiksi Pyykkönen 2007

4 Seppänen 2010, Mäenpää 2008

Selvitys kohdistuu seuraaviin kysymyksiin: missä laajuudessa, millä toimialueilla, mille kohderyhmille ja millä rahoituksella maahanmuuttajien järjestöt tarjoavat palvelutoimintaa. Lisäksi selvitetään, mitkä tekijät edesauttavat tai rajoittavat maahanmuuttajajärjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä palveluiden hankinnassa ja tuottamisessa.

Selvitys on koottu kuulemalla 29 järjestön kokemuksia ja näkemyksiä. Haastateltaviksi on pyydetty lähinnä sellaisia järjestöjä, joilla on jo kokemusta hanketoiminnasta tai palvelutuotannosta. Selvityksessä analysoidaan heidän kokemuksiaan ja pyritään hahmottamaan niitä tekijöitä, jotka edesauttavat palvelutuotannon aloittamista. Haastateltavien joukossa on kuitenkin myös aloittelevia järjestöjä, jotta toiminnan haasteista muodostuisi realistinen kuva.

Palvelujen tilaajien, hanketoiminnan rahoittajien ja yhteistyökumppanien näkökulmaa on kuultu haastatteleamalla 25:tä kunnan edustajaa. Lisäksi ilmiötä taustoitamaan haastateltiin kuutta muuta järjestö- tai kotouttamistyön asiantuntijaa. Lista haastateltavista on liitteenä. Lämpimät kiitokset kaikille selvitykseen osallistuneille.

Selvityksen tilaaja on Kotouttamisen osaamiskeskus ja sen on koonnut VTT Elina Ekholm. Kotona Suomessa -hankkeen aluekoordinaattorit Emine Ehrström, Tanja Manner, Jaana Niskanen, Elina Nurmi, Päivi Ruotsala, Katariina Tcheuffa ja Päivi Vatka ovat osallistuneet merkittäväällä panoksella tiedon keruuseen ja raportin tuottamiseen, mistä heille suuri kiitos. Anne Alitolppa-Niitamo Kotouttamisen osaamiskeskuksesta ja Leena Pellilä Uudenmaan ELY-keskuksesta ovat toimineet selvityksen mentoreina, mistä myös suuret kiitokset.

Raportti rakentuu siten, että alussa lyhyesti pohditaan maahanmuuttajien järjestötoiminnan yhteyksiä osallisuuteen, käyttäjälähtöisyyteen ja palvelutuotantoon liittyvään keskusteluun. Tämän jälkeen esitellään aineisto, pohditaan sen pohjalta järjestöjen vahvuuksia kotouttamistyössä sekä hahmotellaan järjestöjen kehityskaaria ja sitä, mitkä tekijät edesauttavat järjestöjen toiminnan laajentumista kohti palvelutuotantoa.

Selvityksen pääpaino on maahanmuuttajajärjestöjen palvelutoiminnan ja rahoitusmallien analysoinnissa. Lopuksi pohdimme tulevaisuuden palvelutarpeita ja sitä, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa voitaisiin järjestöjen kapasiteetti saada täysimääräisesti kotoutumistyön tueksi.

1 Järjestöt ja julkinen sektori

1.1 Osallisuus ja käyttäjälähtöisyys

Osallisuus kuvaa yksilön kiinnittymistä yhteisöön tai mukanaoloa yhteisöllisesti tärkeissä prosesseissa. Osallisuus merkitsee sitoutumista, vaikuttamista ja vastuun ottamista, ja se voidaan nähdä syrjäytymisen vastavoimana.⁵

Kansalaisten osallistuminen heitä itseään koskevien asioiden hoitoon kuuluu olennaisesti demokratiaan. Kansalaisyhteiskunta on demokratian sosiaalinen pohja, ja päätöksentekoa edeltävä keskustelu luo osallisuutta ja vuorovaikutusta eri ryhmien kesken. Kansalaisten luottamus hallintoon on yksi demokratian avainkysymyksistä. Luottamus rakentuu omakohtaisesti koetusta hallinnon oikeudenmukaisuudesta, mutta myös mahdollisuudesta osallistua päätöksentekoon.⁶

Kansalaisten osallistumiseen paikallistasolla on monia eri väyliä. Kaupunginvaltuusto, lautakunnat, aluetoimikunnat, nuorisovaltuustot, vanhusneuvostot ja vammaisneuvostot ovat osa edustuksellista osallisuutta. Suoran osallistumisen keinoja ovat esimerkiksi kuntalaisaloite ja neuvoa antava kunnallinen kansanäänestys. Toimintaosallisuutta ovat asukasfoorumit, alueneuvonpidot, oppilaskunnat, asiantuntijaryhmät ja kohtaamispaikat.⁷ Yhdistyksen perustaminen ja yhdistystoiminta ovat yksi tärkeä kansalaisvaikuttamisen muoto.

Osallistamisen voi jakaa neljään eri tasoon. Pelkistetyin muoto on tiedottaminen, jolloin kuntalaiset ja palvelujen käyttäjät saavat tietoja, mutta eivät pääse vaikuttamaan asioihin. Konsultaatiossa he pääsevät kertomaan tarpeistaan ja toiveistaan. Asiakkaat voidaan ottaa mukaan myös suunnittelemaan ja kehittämään palveluja. Kehittyneimmillään osallistuminen on silloin, kun asiakkaat ovat tekijöinä ja osallistuvat palvelutuotantoon.⁸ Tässä selvityksessä tarkastellaan maahanmuuttajajärjestöjen tuottamia palveluita.

Vaikka osallistumisen muotoja on paljon ja niitä jatkuvasti kehitetään, ei kaikkien väestöryhmien ole yhtä helppo osallistua. Syynä voivat olla erilaiset fyysiset toiminnan rajoitteet, kielitaidon puute tai jokin ymmärtämiseen liittyvä rajoite. Yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että osallistumisväylät ovat fyysisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti esteettömiä. Yhdenvertaisen osallisuuden luomisessa tulee pohjata sitä, miten osallisuus ulotetaan kaikkiin ryhmiin.

Käsitteet käyttäjälähtöisyys, kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki korostavat kaikki palvelujen käyttäjän osallisuutta, mutta hieman eri näkökulmista. Käyttäjälähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että tuote tai palvelu vastaa käyttäjien tarpeita.

5 Osallisuus-sanastoa, Jelli järjestötietopalvelu

6 Niemelä, Seppo (2007)

7 Vantaan kaupungin osallisuusmalli – Osallistu ja vaikuta. Kaupunginhallitus 20.5.2013. Kaupunginvaltuusto 26.8.2013

8 Larjovuori, Riitta-Liisa ym. (2012)

Käyttäjälähtöisyys kuntapalveluissa on asukkaiden tarpeista lähtevää palvelujen kehittämistä ja kehittämisen painopisteen siirtämistä pois pelkästä tuottajakeskeisyydestä.⁹ Kokemusasiantuntijuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö, joka on itse käymässä tai käynyt läpi jonkin elämäntilanteen, voi hyödyntää kokemustaan palveluiden kehittämisessä ja tuottamisessa sekä ammattilaisten koulutuksessa. Vertaistuessa painottuu yhteisöllisyys ja tuki toiselle samassa tilanteessa olevalle henkilölle. Yhdistystoiminnassa vertaisuus on tärkeä osallistumisen motiivi.

1.2 Palvelujen tuottaminen

Palveluliiketoiminnan sanasto määrittelee, että palvelutuotanto on organisoitua toimintaa palvelun tuottamiseksi ja palvelusopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi. Palvelutuotanto on palvelun tuottajan ja asiakkaan välinen interaktiivinen prosessi.

Julkisten palvelujen ulkoistaminen on ajankohtainen yhteiskuntapoliittinen keskustelunaihe. Yritykset ja kolmas sektori tuottavat nykyään kasvavan osa julkisista palveluista. Kuntien rooli onkin joidenkin palveluiden osalta muuttumassa palveluiden tarjoajasta niiden mahdollistajaksi.

Esimerkiksi Helsingin kaupungin palvelustrategialuokittelun mukaan palvelutuotannon vaihtoehdot ovat

- 1) kunnassa ja kuntakonsernissa tuotettavat palvelut
- 2) palvelutuotanto yhteistyössä muiden kuntien kanssa
- 3) palvelujen hankinta kunnan ulkopuolisilta toimijoilta
- 4) muut vaihtoehdot kuten palveluseteli, omaishoito ja avustukset järjestöille.

Avustusten avulla tuotettua toimintaa ei aina lueta palvelutuotantoon mukaan. Avustusten rooli on usein erityisen merkittävä kulttuuri-, liikunta- ja sosiaalipalveluissa, minkä vuoksi on perusteltua tarkastella myös avustusten kautta tapahtuvaa toimintaa osana palvelutuotantoa. Yhdistykset voivat tuottaa palveluita muun muassa vapaaehtoisvoimin, erilaisten avustusten turvin tai kuntien ostopalveluina. Tuotetut palvelut voivat olla jäsenille ja asiakkaille joko maksullisia tai maksuttomia. Kunta voi siis tehdä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tukemalla palvelujen tuottamista eri tavoin.

Palvelujen oston ja avustusten eron voi määritellä siten, että kilpailutettuihin palveluihin tilaaja ohjaa asiakkaat ja avustettaviin palveluihin asiakkaat hakeutuvat itse. Tämä jako ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen; esimerkiksi Turussa Yhdessä-yhdistys saa työllisyyspoliittista avustusta ja TE-toimisto ohjaa sinne asiakkaita. Alla on muutamia esimerkkejä siitä, miten kunnat ovat organisoineet yhteistyötä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa palveluja tuottaakseen.

9 <http://www.kunnat.net>

Vantaan kaupungin järjestöille osoitettujen avustusten yhteydessä on alettu puhua avustusta saavan järjestön palvelulupauksesta. Turun kaupungissa nuorisolautakunta taas voi myöntää sopimusperusteista avustusta nuorisjärjestölle, joka sitoutuu lautakunnan erikseen hyväksymiin tulos- ja kasvatustavoitteisiin. Turussa Nuorten Muslimien Foorumi ry on hakenut kumppanuutta ja kaupungin nuorisolautakunta on tehnyt tällaisen sopimuksen heidän kanssaan vuonna 2015.

Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut on jakanut järjestöjen toiminta-avustukset neljään eri osa-alueeseen: palveluavustukset, vapaa-ajan toiminta-avustukset, ehkäisevän päihdetyön ja terveyskasvatuksen avustukset sekä kerta-avustukset. Palveluavustukset ovat sosiaali- ja terveystoimen palvelua korvaavaa, täydentävää tai tukevaa toimintaa. Avustuksia myönnettäessä järjestön esittämä toiminta pisteytetään laaditun taulukon mukaisesti ja haettua avustusta arvioidaan suhteessa asetettuihin kriteereihin. Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut myönsivät vuonna 2015 palveluavustusta muun muassa Pohjois-Suomen Somalinuorille ja Pohjois-Suomen Islamilaiselle yhdyskunnalle.

Laki julkisista hankinnoista on mahdollistanut sosiaalisten näkökulmien huomioon ottamisen julkisissa hankinnoissa vuodesta 2007 alkaen. Vaikka sosiaalisten kriteerien käyttö on ollut vielä melko heikosti tunnettua ja hyödynnettyä, hyviä ja rohkaisevia kokemuksia niiden käytöstä löytyy kuitenkin jo eri puolilta Suomea. Työ- ja elinkeinoministeriö ja Kuntaliitto rohkaisivat yhteisellä kirjeellä syksyllä 2014 kuntia ottamaan hankinnoissaan huomioon työllisyyteen, työoloihin ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistämiseen liittyviä tekijöitä. Sosiaalisten kriteerien huomioon ottamisella hankinnoissa on mahdollista tukea pitkään työmarkkinoilta poissa olleiden työllistymistä, avata nuorille uusia ovia työelämään ja vähentää kuntien työttömyyteen liittyviä kustannuksia, kuten toimeentulotukea. Sosiaalisten kriteerien käytön vaikutukset voivat olla tuntuvia kunnallisessa sosiaali- ja työllisyyspolitiikassa. Hankintalaki ei siis ole rajoite, vaan se antaa myös uudenlaisia mahdollisuuksia.¹⁰

1.3 Palveluiden tuottaminen järjestöissä

Kansalaisjärjestöjen toiminta perustuu niiden yleishyödylliseen ja voittoa tavoittelemattomaan luonteeseen. Niiden palvelutoiminnan tarkoitus pohjautuu järjestön aatteelliseen perustaan. Järjestöt tuottavat sekä suoraa että epäsuoraa yhteiskunnallista hyötyä ja täydentävät elinkeinotoimintaa esimerkiksi erilaisten erityis- ja vertaispalvelujen katvealueella.¹¹

Järjestö on itsessään jo palvelua, määritteli selvitykseen haastateltu asiantuntija. Jako järjestön perustoiminnan ja palvelutoiminnan välillä ei ole aivan selkeä, sillä

10 <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2014/Sivut/Sosiaaliset-kriteerit-mukaan-julkisiin-hankintoihin.aspx>

11 Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen 2014, 54

perustoimintaakin voidaan pitää palveluna. Aalto-yliopiston pienyrityskeskusten hallinnoimassa Kolmas lähde -hankkeessa¹² tämä ero on määritelty siten, että perustoiminta on yhdistyksen yleishyödyllistä tarkoitusta toteuttavaa toimintaa jäsenille tai muille säännöissä mainituille kohdejoukoille. Palvelutoiminta on ulospäin suuntautuvaa, vastikkeellista toimintaa laajemmille kohdejoukoille. Perustoiminta on ensi sijassa jäsenistöstä lähtevää ja jäsenistöön kohdistuvaa toimintaa. Keskeistä on aatteellisuus, yhdessä tekeminen, yhteisöllisyys ja vastikkeettomuus. Tekeminen perustuu useimmiten vapaaehtoisuuteen ja talkoohenkeen. Perustoiminta saa usein julkista avustusta ja lisärahoituslähteenä käytetään erilaisia projektirahoituksia. Palvelutoimintaan kuuluvat yhdistyksen tarjoamat palvelut yhdistyksen ulkopuoliselle kohderyhmälle, yrityksille tai kunnille. Ne ovat tyypillisesti jollekin tietulle kohderyhmälle suunnattua erikoistunutta toimintaa.

Kaikilla järjestöillä ei ole halukkuutta organisoitua niin, että palveluiden tuottaminen ostopalveluina mahdollistuisi. Vapaaehtoistoimintaan tai hankeavustuksiin perustuva toiminta ja oman jäsenistön palveleminen riittää niille. Toiset järjestöt saattaisivat haluta laajentaa toimintaansa ostopalveluihin, mutta niiltä puuttuu esimerkiksi tarvittavaa liiketoimintaosaamista. Se, halutaanko maahanmuuttajajärjestöjen potentiaali ottaa käyttöön ostopalveluiden tuottamisessa, riippuu paljolti kuntien arvovalinnoista ja kyvystä avata palvelutuotanto myös maahanmuuttajajärjestöille. Kuntien pitää osata tiedottaa oikealla tavalla, luoda verkostoja ja tukea järjestöjen osaamisen kehittämistä.¹³

Palvelutuotantoon suuntautuneet yhdistykset kurovat yhdistysten ja yritysten eroa kapeammaksi. Samaa tekevät myös yhteiskunnalliset yritykset eli arvopohjaisesti toimivat yritykset, joiden missiona on ratkaista jokin yhteiskunnallinen ongelma voitontavoittelun sijaan. Voidaan puhua yhdistysyrittäjyydestä, jolloin ydinosaamisen rinnalle tarvitaan myös liiketoimintaosaamista. Palvelun ideointi, tuotteistaminen, konkretisointi asiakkaille ymmärrettäväksi ja laadukas palvelutuotanto hyötyvät suunnitelmallisuudesta ja pysyvästä resursoinnista – usein palvelutoimintaa tehdäänkin palkatun henkilöstön avulla. Palveluiden tuotannossa kumppanuudet tiivistyvät ja niistä tehdään kirjalliset sopimukset. Palvelutoiminta onnistuu parhaiten, kun tuotantoprosessit on suunniteltu hyvin ja yhdistyksen hallinto- ja ohjaustavat tukevat palvelutoimintaa.¹⁴

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan (KANE) mukaan järjestöt ovat kokeneet haasteiksi hankintoihin, kilpailutukseen, verotukseen ja neuvontaan liittyvät käytännöt sekä rahoituksen lyhytjänniteisyyden. Vuoden 2013 järjestöbarometrin mukaan järjestöt kannattavat laajasti kansallisen hankintalain uudistamista; sosiaali- ja terveyspalveluiden erityisluonteen vuoksi laatua tulisi painottaa hinnan sijaan ja pieniä toimijoita tulisi ottaa huomioon tarjouskilpailuissa.¹⁵ Lautiolan selvityksessä esitettiin, että järjestöjen palvelutuotantoroolin vahvistamiseksi viranomaisten hankintaosaamista ja järjestöjen tuotteistamis- ja hinnoitteluosaamista tulisi kehittää.

12 Vanhapiha 2013

13 Vuorikuru 2012

14 Vanhapiha 2013

15 Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen 2014

2 Selvityksen aineisto

Järjestötoimijoiden haastattelut

Haastateltaviksi valittiin pääosin sellaisia Suomessa toimivia maahanmuuttajajärjestöjä, joilla on ollut palvelutuotantoa tai hanketoimintaa vuosina 2014 ja 2015. Maahanmuuttajajärjestöjen määrä vaihtelee huomattavasti maakunnasta ja kaupungista sekä väestörakenteesta riippuen.

Selvityksen tavoitteena on ollut analysoida kokeneiden maahanmuuttajajärjestöjen palvelutuotannon ja järjestötoiminnan kokemuksia ja näin kartoittaa niitä tekijöitä, jotka edistävät palvelutuotannon aloittamista. Mukana on myös aloittelevia järjestöjä, sillä näillä on usein tuoreita ideoita. Aloittelevien järjestöjen kautta kuva järjestötoiminnan reunaehdoista täydentyy.

Järjestöjen haastatteluissa käytiin läpi muun muassa seuraavia teemoja: järjestön syntyhistoria ja toiminnan kehittyminen ja kasvu, rahoitus, kokemukset hankkeista ja palvelutuotannosta, järjestötoiminnan vahvuudet ja haasteet sekä kehittämistarpeet (teemahaastattelurunko liite 2).

Järjestöhaastatteluihin osallistui 29 maahanmuuttajajärjestöä. Järjestöjen jäsenistö koostui pääosin maahanmuuttajaväestöstä, mutta muutamassa järjestössä oli mukana myös kantasuomalaisia. Järjestöistä kahdeksan toimii Helsingissä, viisi Turussa, kolme Vantaalla ja kaksi Tampereella. Lisäksi Joensuussa, Kajaanissa, Kemissä, Kuopiossa, Lieksassa, Oulussa, Porissa, Raahessa, Rovaniemellä, Salossa ja Vaasassa haastateltiin kussakin yhtä järjestöä. Järjestöistä vanhin on toiminut jo 20 vuotta ja nuorimmat on perustettu vuonna 2014. Ikänsä puolesta järjestöt jakautuvat pääosin kahteen ryhmään: 1990–2000-lukujen taitteessa perustetut sekä 2010-luvulla perustetut. Yli puolessa haastatteluissa järjestöissä työskentelee vähintään yksi palkattu työntekijä. Lähes kaikki niistä olivat hakeneet erilaisia avustuksia ja aivan uusimpia järjestöjä lukuun ottamatta myös saaneet niitä. Kuusi järjestöä tuotti palveluja kilpailutuksen kautta ja lisäksi muutamalla muulla järjestöllä oli pieniä palvelujen ostoja.

Kunta-alan toimijoiden haastattelut

Tätä selvitystä varten kuultiin 25:tä kunnan edustajaa. Osa tiedonkeruusta tehtiin haastattelemalla ja osa vastasi Webropol-kyselyyn. Kunta-alan haastattelutavat edustivat sekä kotouttamistyön että liikunta-, nuoriso- ja kulttuurityön asiantuntijoita.

Kuntien edustajien kanssa keskusteltiin muun muassa siitä, millaisia kokemuksia kunnilla on yhteistyöstä järjestöjen kanssa, millaisia avustuksia järjestöille on myönnetty, onko järjestöjen kanssa tehty ostopalvelusopimuksia ja millaisia kotoutumista tukevia palveluja kunnassa tarvittaisiin.

Aineiston kiteytys ja raportointi

Aineisto käytiin läpi pelkistetyn sisällönanalyysin keinoin kiteyttämällä haastatteluvien yksilöllistä ja yhteisöllistä kokemuskertymää järjestöjen kotouttamistyöstä. Vaikka tavoitteena on ollut raportoida aineistosta nousevia yhteisiä näkemyksiä, raportissa tuodaan esiin myös yksittäisiä mielipiteitä, jos niiden on katsottu edistävän järjestötoiminnan ja palvelutuotannon kehittämistä. Joukossa on paljon palvelukuvauksia osoittamassa järjestöjen työn monipuolisuutta. Koska kyseessä on kehittämissyötä varten tehty raportti, haastattelusitaatit esitellään ilman luonnehdintaa esimerkiksi siitä, minkä alan tai minkä kokoisilta järjestöiltä ne tulevat.

Hyödyntääksemme järjestöjen asiantuntijuutta, lähetimme heille raporttiluonnoksen kommentoitavaksi. Tällä tavoitelimme tiedontuottamisen yhteisöllisyyttä ja yhteiskehittelyä haastateltavien kanssa.

3 Maahanmuuttajajärjestöjen vahvuudet kotouttamistyössä

Kotouttamisen edistämistä koskevan lain (1386/2010) mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla (30 §). Lisäksi paikallisten viranomais-ten on kehitettävä kotoutumista monialaisena yhteistyönä (31 §). Huolimatta siitä, että päävastuu kotouttamislain mukaisista toimenpiteistä on viranomaisilla, myös maahanmuuttajajärjestöt ovat merkittävässä asemassa viranomaispalvelujen täy- dentäjänä ja yhteistyökumppaneina palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa.¹⁶

Jos jokainen meistä auttaa toista, niin silloin rahaa ei tarvitse niin paljon. Meitä itseään on autettu, kun tulimme Suomeen.

Maahanmuutto 2020 -strategiassa todetaan, että järjestöillä on merkittävä rooli viranomaisten tarjoamien palvelujen täydentäjänä sekä yhteistyökumppanina maa- hanmuuttajia tukevia palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Myös uskonnol- liset yhteisöt tukevat tärkeällä tavalla vuoropuhelua, raportissa mainitaan.¹⁷

Työ- ja elinkeinoministeriön kunnille ja TE-toimistoille suuntaaman palvelukyse- lyn¹⁸ mukaan neljä viidestä vuoden 2012 kyselyyn vastanneesta kunnasta tuki kol- mannen sektorin kotouttamistoimintaa. Eniten tuettiin liikuntakerhoja ja kulttuu- ripalveluita, joita tuettiin yli kolmanneksessa vastaajakunnista. Muita tuettuja kol- mannen sektorin järjestämiä palveluita olivat kohtaamispaikkatoiminta, neuvonta- ja kriisipalvelut sekä koulutus. Vähiten vastaajat arvioivat tuettavan uskonnollisia yhteisöjä ja vanhuksille suunnattua toimintaa. Vastaajat kertoivat kunnan tukevan muun muassa myös työpajatoimintaa ja työelämään valmennusta, vertaistuki- ja ystävätoimintaa sekä maahanmuuttajien osallistumista vapaaehtois- ja kansalais- toimintaan yhdistyksissä ja järjestöissä.

Tämän selvityksen mukaan osa maahanmuuttajajärjestöistä edustaa yhtä kansal- lisuutta, kieliryhmää tai etnistä taustaa. Joissakin jäsenyyden perusteena on suku- puoli, ikä, uskonto, harrastus tai jokin muu yhdistävä tekijä. Kuitenkin suuri osa jär- jestöistä on monialaisia ja niillä on useita eri kohderyhmiä. Järjestöjen suuri vahvuus on niiden jäsenpohjan tuoma vertaistuki; yhteinen kokemuspohja rakentaa luotta- musta. Siksi omia järjestöjä on usein helpompi lähestyä kuin viranomaisia. Järjes- töjen työ ei myöskään ole sidottu virka-aikaan, millä on suuri merkitys erilaisissa arjen pulmatilanteissa.

16 Maahanmuuton ja kotoutumisen suunta 2011-2014, 2015

17 Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 strategiasta, 2013

18 Palvelukyselyiden tulokset 2013

Järjestö on "turvatyyny": voidaan rauhassa ilman pelkoa kysyä ihan mitä vaan ja perehtyä, ennen kun esimerkiksi ottaa yhteyttä viranomaisille.

Järjestöjen työtä luonnehtii matalan kynnyksen politiikka. Kokeneilla järjestöillä on usein mahdollisuus tukea monipuolisesti koko perhettä yhden luukun periaatteella.

Neuvotaan, soitetaan, tarvittaessa pystytään puhelimesta tulkkamaan. Maistraatti, TE-toimisto, terveyskeskus, sosiaalivirasto, kaikki asiat yhdessä paikassa. Täytetään ensimmäiset hakemukset ja paperihommat.

Maahanmuuttajajärjestöt myös tavoittavat vaikeasti saavutettavia ryhmiä ja tuovat tietoa siitä, miten hyvin julkiset palvelut saavuttavat eri väestöryhmiä sekä millaisia uudistuksia rakenteisiin tarvitaan. Järjestöt pystyvät nopeasti reagoimaan uusiin tarpeisiin, niillä on ennakkoluuloton työote ja ne ovat usein joustavampia kuin isot julkishallinnon organisaatiot.

Me emme soita tai lähetä sähköpostia vaan lähetämme tietoa toisten kautta ja menemme kotiin, puhumme kasvokkain ja kerromme, millaisiin asioihin voi osallistua. On eri asia lähettää sähköpostia kuin mennä kasvokkain puhumaan ja tämä toimii. Me tuomme oman kielen ja oman maan ihmisiä mukaan kertomaan asioista. Me järjestämme paljon tilaisuuksia ja kahvitteluja maahanmuuttajien kotona, mikä on kätevää.

Järjestötoiminta ja vapaaehtoistoiminta ovat jo sinällään kotouttavaa toimintaa; ne aktivoivat sekä luovat verkostoja ja osallisuutta.

Mielestäni järjestöt ovat väylänä muuallekin. Esimerkiksi, jos ihmiset tulevat johonkin kerhoon, he tutustuvat toisiinsa ja sitten he ehkä rupeavatkin seurustelemaan keskenään eikä tarvitse sitä järjestöä enää. Tai sitten se on väylä johonkin toiseen järjestöön, johon he sopivat paremmin. Siinä mielessä uskoisin, että järjestöt ovat tosi hyviä väyliä myös muualle, juuri vaikka Suomeen integroitumiseen. Nämä ihmiset löytävät ehkä tuttujen kautta myös muut suomenkieliset toiminnot vironkielisen lisäksi.

Järjestöjen perimmäinen tarkoitus on ollut ja on edelleen oma apu ja jäsenten keskinäinen tuki. Kyky hoitaa omia asioita rakentaa itsekunnioitusta.

Omahoito, miten minä voin auttaa toisia ja miten toiset voivat auttaa minua.

Yhteinen tausta ja kokemuspohja auttavat silloin, kun ikävä entiseen kotimaahan vaivaa eniten.

Jotkut ovat vasta muuttaneet Suomeen, he eivät osaa vielä edes niin hyvin suomea, heillekin tosi hyvä paikka tavata. Me puhumme täällä keskenään ja hienoa on puhua myös niistä vanhoista asioista, ei tarvitse puhua siitä, mitä tällä hetkellä tapahtuu. Joskus silloin tällöin tekee hyvää miettiä myös vanhoja tarinoita. Tämä on antanut tosi paljon perheille siinä mielessä, että on mahdollisuus olla omankaltaisten kanssa, silloin kaipuu kotimaahan ei ole niin ääretön, että se tulisi tuskaliseksi. Olemme olleet tosi tyytyväisiä.

Maahanmuuttajajärjestöillä onkin lukuisia vahvuuksia kotouttamistyössä. Niillä on runsaasti erikoistunutta osaamista, sillä palkattujen ja vapaaehtoisten työntekijöiden joukossa on eri alojen asiantuntijoita kuten psykologeja, sosiaalityöntekijöitä, lääkäreitä, opettajia ja puheterapeutteja. Lisäksi monet järjestöaktiivit hallitsevat useita eri kieliä.

4 Järjestöjen kehityskaaria

4.1 Järjestöjen toimintamahdollisuuksia eri kehitysvaiheissa

Haastateltujen järjestöjen kasvutarinoissa ja kehityskaarissa on paljon yhteisiä piirteitä. Yleensä uudet järjestöt hakevat ensimmäiseksi avustusta omalta kunnalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön (nykyään Taiteen edistämiskeskuksen) monikulttuurisen työn avustuksia haetaan myös paljon, samoin voidaan hakea avustuksia seurakunnilta tai aluehallintovirastoilta. Nämä ensimmäiset avustukset ovat usein hyvin pieniä. Kokemuksen kasvaessa ryhdytään etsimään muita rahoitusväyliä.

Selvä hyppäys järjestön kasvukaarissa tapahtuu, jos järjestö pääsee Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen, työhallinnon myöntämän työllisyyspoliittisen avustuksen tai jonkin muun laajemman hankerahoituksen piiriin. Tämä mahdollistaa oman tilan vuokraamisen ja ensimmäisten työntekijöiden palkkaamisen; ilman hankerahoitusta tai TE-hallinnon tukea työntekijöiden palkkaaminen on aloittavalle järjestölle lähes mahdotonta. Saatuaan omat toimitilat järjestö pystyy tarjoamaan tukityöllistämisen- ja työkokeilupaiikkoja, joiden avulla saadaan resursseja toimintaan sekä pystytään tarjoamaan työkokemusta jäsenille tai kohderyhmän kuuluville. Sekä tämän että aiempien selvitysten perusteella oman toimitilan saaminen nousee keskeiseksi järjestön kasvua edistäväksi tekijäksi.

Osa järjestöistä keskittyy vain yhteen teemaan, mutta usein käy niin, että järjestön kasvaessa kohderyhmiä ja toimintoja tulee koko ajan lisää. Realiteetti on kuitenkin se, että palvelutuotannon suunnittelu, tuotteistaminen ja hinnoittelu vaativat palkattua henkilökuntaa; pelkästään vapaaehtoisvoimin palveluja on hyvin vaikea lähteä markkinoimaan.

Seuraava järjestöjen luokittelu ei ehkä tee oikeutta järjestöelämän monimuotoisuudelle, mutta antaa kuvaa siitä, missä eri vaiheissa haastatellut maahanmuuttajien järjestöt ovat.

1. Merkittävät palveluntuottajajärjestöt

Tähän luokkaan kuuluvilla järjestöillä on yli 10 työntekijää. Näitä maahanmuuttajajärjestöjä on Suomessa toistaiseksi vain muutama. Kun järjestö saavuttaa vakiintuneen aseman, sillä on mahdollisuus kiinnittää enemmän huomiota sisäisiin rakenteisiin, kuten laadunhallintaan ja henkilöstön koulutukseen. Edelläkävijäasema tuo mukanaan usein myös suosion. Järjestöä pyydetään mukaan lukuisiin eri yhteistyöverkostoihin ja hankkeisiin.

Mutta pahimmassa kasvuvaiheessa meillä oli 25-30 eri avustusta sellaisesta viidestä sadasta eurosta. Omalla tavalla se oli myös kantapäähän kautta ja virheiden kautta oppimista, kukaan järkevä ihminen ei pysty hallinnoimaan 30 eri avustusta.

Tässä vaiheessa järjestössä ruvetaan pohtimaan, mikä on sen ydinosaamista hyödyntävää toimintaa. Hyvin pienten rahoitusten osalta ongelma voikin olla se, että hallinnointi ja raportointi vievät koko työajan ja itse toiminta pitää tehdä "ilmaiseksi". Suurekin järjestöt joutuvat kuitenkin jatkuvasti tekemään tarjouksia ja avustushakemuksia rahoituksen saamiseksi ja kehittämään toimintaansa.

2. Muut vakiintuneet järjestöt

Näillä isohkoilla järjestöillä on usein kaksi rahoituslähdetä, useimmiten Raha-automaattiyhdistyksen avustus ja työvoimahallinnon myöntämä työllisyyspoliittinen avustus. Työntekijöitä on 5-10, jos mukaan lasketaan myös TE-hallinnon tuella työllistetyt työntekijät ja työkokeilijat. Järjestöllä voi olla pienimuotoisia palvelusopimuksia kunnan kanssa. Rahoituksen hakeminen on näillekin järjestöille jatkuva tehtävä. Lisäksi työllistettyjen ja vapaaehtoisten ohjaus vie paljon resursseja, vaikka tuo myös niitä samalla lisää. Isot järjestöt saattavat tukea pienempiä järjestöjä omalla osaamisellaan.

Aika paljon on näitä, joita me on kasvatettu, otimme heidät omiin tiloihin, tehtiin rahahakemuksia heidän kanssaan.

Näihin kahteen ensimmäiseen luokkaan kuuluvat järjestöt ovat luoneet laajat verkostot sekä julkiseen hallintoon että muuhun järjestökenttään. Osa järjestöistä palkkaa toiminnan kasvaessa myös kantasuomalaisia työntekijöitä.

Meillä on suomalaiset mukana, mutta maahanmuuttajat itse hoitavat asioitaan.

3. Kasvussa olevat järjestöt

Tähän ryhmään kuuluvat järjestöt ovat saaneet ensimmäisen hankerahoituksen. Aloitettu toiminta synnyttää paljon uusia ideoita. Haasteena on se, että on vain yksi tai kaksi työntekijää, joiden pitäisi pystyä hoitamaan oma projekti hyvin ja samalla miettiä uusia rahoituslähteitä turvatakseen toiminnan jatkuvuuden. Joskus ensimmäinen työntekijä on puolipäiväinen, mutta käytännössä hän tekee töitä kokopäiväisesti.

Projektitoiminnan lyhytjännitteisyys kiusaa kaikkia järjestöjä, mutta kasvuvaiheessa olevalla järjestöllä se voi aiheuttaa erityisiä paineita.

Varmaan jatkuvuus on kaikkein vaikein. Jos ei tiedä, että joka vuosi, ei voi etukäteen arvioida työntekijöitä, joka tekee sitä työtä..., jos on vaan kolmen tai kuuden kuukauden pienimuotoinen hanke, jos ei jatketa sitä ensi vuonna, on vaikea suunnitella.

4. Vähäisellä rahoituksella toimivat järjestöt

Haastateltujen järjestöjen joukossa oli muutamia yhdistyksiä, joilla oli erittäin monipuolista toimintaa eri kohderyhmille, mutta hyvin niukalti ulkopuolista rahoitusta. Rahoitus kerättiinkin pääosin jäseniltä.

Alussa oli vain nuorten jalkapallo, nyt on kehitetty, lapsiperheet, meillä on jalkapallokenttä sekä talvi- että kesävuoro lapsille ja heidän vanhemmat, isä ja äiti opiskelee suomen kieltä, jos eivät pääse kurssille. Viedään lapsia kesäaikana retkille ja pidetään jalkapalлотurnausta. Tämä tilanne on auttanut nuoria. Kun yleensä viikonloppuna nuoret menee kaupunkiin pyörii siellä, ja tulee kaikenlaista hässäkkää. Nyt meillä on lautapelit täällä, on auki koko ajan. Kaikki on vapaaehtoisesti, kukaan ei saa palkkaa. Välillä TE-toimistosta tulee somalialainen henkilö työharjoitteluun tai työkokeiluun, se on auttanut aika paljon. Meillä on ollut kaksi kertaa kaksi eri henkilöä.

Jäsenistöltä kerätty rahoitus luo itsenäisyyttä, mutta toiminnan kehittäminen karsii. Työssä käyvien vapaaehtoisten on vaikea verkostoitua viranomaisten kanssa.

Suhteita luodaan päivällä eikä illalla.

Kaikilla järjestöillä ei kuitenkaan ole tarvetta kasvaa, vaan niillä on jokin rajattu perustehtävä, kuten oman äidinkielen opetus lapsille. Näillä järjestöillä ei ole palkattuja työntekijöitä, mutta opettajien tai ohjaajien palkkioihin voidaan hakea avustuksia.

Kysyttäessä yhden pienen järjestön onnistumiseen vaikuttavia syitä, vastaus oli seuraava:

Minä luulen, että juuri se tasapaino, sellainen tasainen, hiljainen meno. Me emme hurjastele kovasti, että nyt tehdään kova projekti, oi, meni mönkään, me menemme tasaisesti eteenpäin. Jotkut kysyvät, että miksei teillä ole mainoksia missään, meillä on, mutta meillä on ns. hiljainen meno. Me suunnilleen tiedämme, mitä tulee, ei ole heiluvia menoja ja on suhteellisen tasainen tie.

5. Toiminnan alkuvaiheessa olevat järjestöt

On monia järjestöjä, jotka toimivat pelkästään vapaaehtoisvoimin, eivätkä ole kenen tarpeesta tai toimijoiden tahdosta huolimatta voineet osallistua palvelutuotannon toteuttamiseen. Näiden järjestöjen osallistumismahdollisuudet ovat jääneet

kapeiksi, koska avustusta tai rahoitusta ei ole saatu yrityksistä huolimatta. Haastattelujen perusteella tähän on vaikuttanut rahoituskanavien ja avustusten selvittely sekä niiden käyttöön liittyvä hallinnollinen työ, mikä on kuormittanut muutamia aktiivitoimijoita niin, että palvelutuotannosta on jättäydytty ja on keskitytty pienimuotoisempaan virkistys- ja vaikuttamistoiminnan toteuttamiseen.

Useampi haastatelluista kertoi saaneensa tukea Suomen Pakolaisapu ry:n Järjestöhautomolta yhdistyksen perustamisvaiheessa, ja ilman tätä tukea järjestön perustaminen olisi ollut vaikeaa. Eräässä järjestössä oli ollut apuna suomalaisia naisia, jotka edelleen toimivat yhdistyksen hallituksessa aktiiveina.

Toiminnan käynnistämisen vaihe ja itse tapahtumien tai perustehtävän toteutus koettiin yleensä helpoksi. Yhdistystoiminnan käynnistymisvaiheen jälkeen aloittelevat järjestöt ovat kuitenkin painineet koko ajan rahoituksen ja avustustoimintaan liittyvien ongelmien kanssa, ja haastatellut toimijat kokivat sen vievän puhtia perustehtävän toteutuksesta. Palvelutoiminnan toteutukseen olisi halua, mutta voimavarojen tai toimijoiden vähyys estää järjestölähtöisen kotouttamistyön toteutusta. Tarvittaisiin siis lisää tukea yhdistysten alkuvaiheen toimintaan, jotta se ei muodostuisi muutamia voimaihmissä kuormittavaksi tekijäksi. Kyse ei haastattelujen perusteella ole tiedon tai osaamisen puutteesta, vaan alkutaipaleella olevan yhdistyksen voimavarojen oikeasta suuntaamisesta.

Esimerkkejä järjestöjen syntyhistoriasta ja kehityksestä

Monika-Naiset liitto ry on liikevaihdoiltaan ja henkilömäärältään laajin maahanmuuttajien perustama järjestö Suomessa. Keväällä 2015 siellä työskenteli 25 työntekijää. Kun kolme naista perusti järjestön vuonna 1998, heillä ei ollut tiloja eikä rahoitusta. Oli vain yksi matkapuhelin ja vapaaehtoisten rinki. Monika-Naiset liiton kasvu on omaa luokkaansa suomalaisessa järjestökentässä. He löysivät ilmeisen aukkopaikan palvelutarjonnassa erikoistuessaan väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajataustaisten naisten tukemiseen. He pystyivät luomaan palvelumallin tälle kohderyhmälle, ja sitkeän työn avulla onnistuivat vakuuttamaan myös viranomaiset siitä, että näitä palveluja tarvitaan. Monika-Naiset liitto ry on ainoa järjestö Suomessa, jonka toiminta keskittyy maahanmuuttajanaistyyöhön, väkivalta- ja kotoutumiskysymyksiin toimien palveluntarjoajana, asiantuntijana ja jäsenjärjestöjen yhteenliittymänä.

Inkerikeskus ry perustettiin vuonna 1995 Helsingissä ja se juhliikin nyt kaksisikymmentuvuotista toimintaansa inkerinsuomalaisten hyväksi. Toiminnan alkuvaiheista lähtien järjestön työhön on kuulunut tiedotus, neuvonta, suomen kielen opetus ja työllistymispalvelut sekä toiminta ikäihmisille. Lisäksi järjestöllä on ollut lukuisia projekteja muun muassa kodin ja koulun yhteistyön edistämiseksi, huumenuorten tukemiseksi sekä toimintaa lapsille ja nuorille. 1990-luvun lopussa perustettiin myös monia muita inkeriläisten yhdistyksiä ympäri Suomea.

Mister's ry Kemistä sai alkunsa Osallisen Suomessa -hankkeen aikana pidetystä keskustelukerhosta. Yhdistys perustettiin vahvistamaan maahanmuuttajamiesten osallisuutta. Sen tarkoituksena on edistää näiden hyvinvointia sekä vahvistaa kanssakäymistä paikallisten ihmisten kanssa. Nykyisin sen toimintaan osallistuu 50–70 maahanmuuttajamiestä ja vuonna 2014 jopa 58 eri kansalaisuutta olevaa maahanmuuttajaa. Toiminta syntyi maahanmuuttajamiesten tarpeeseen, mutta nykyisin sen toteuttamiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin osallistuu myös naisia ja lapsia.

Lieksan Somali perheyhdistys ry perustettiin vuonna 2013. Yhdistyksessä on jäseninä noin puolet Lieksassa asuvista maahanmuuttajista. Yhdistyksen erityisenä kohderyhmänä ovat lieksalaiset maahanmuuttajataustaiset perheet, joissa on tarvetta vanhemmuuden tukemiselle, sekä ikääntyneet maahanmuuttajat, joilla ei ole Suomessa perhettä tukenaan. Yhdistys on kaikille avoin ja sieltä saa neuvontaa sekä apua omalla äidinkielellä tai suomeksi. Yhdistys järjestää lapsille sekä aikuisille kerhotoimintaa. Yhdistys haluaa myös toimia siltana kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä. Yhdistykselle on myönnetty vuonna 2015 kahdelle vuodelle ESR-rahoitusta LEIJAT-hankkeeseen, jonka tavoitteena on kartoittaa maahanmuuttajien tarpeita, kehittää maahanmuuttajataustaisille perheille suunnattuja palveluja sekä pilotoida ja tuotteistaa näitä palveluita.

4.2 Palvelutoiminnan edellytyksiä ja haasteita

Järjestöjen kokemusten perusteella nousi esiin seuraavia palvelutuotannon onnistumisen edellytyksiä:

- Aktiiviset vapaaehtoiset ovat kaiken järjestötoiminnan perusvoimavara. Yhteys jäsenistöön, jäsenten mielipiteiden kuuleminen ja vapaaehtoisten tukeminen ovat pohja kaikelle toiminnalle.
- Ammatillinen osaaminen, pitkäjänniteisyys ja sitoutuminen ovat avainasemassa, samoin kyky tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.
- Hanketoiminta on usein väylä palvelutuotantoon; se antaa kokemusta ja tuo näyttöä järjestön osaamisesta.
- Yhdistystoimijoiden työkokemus julkisella sektorilla tuo usein mukanaan palvelutuotannossa tarvittavia kontakteja ja verkostoja.
- Järjestön perustoimintojen ja rakenteiden tulee olla kunnossa.
- Kirjanpito kannattaa ulkoistaa tilitoimistolle.
- Toimintojen arviointi ja kirjaaminen sekä hyvä raportointi luovat toimintaan uskottavuutta.
- Toiminnan näkyväksi tekeminen ja siitä tiedottaminen on ensiarvoisen tärkeää.
- Pitää pystyä tarkastelemaan kriittisesti myös omaa toimintaa ja sen vaikutavuutta ja miettiä, mikä on järjestön strateginen linjaus, mihin lähdetään mukaan ja mihin ei.
- Järjestöpuolen ja julkisen sektorin vastavuoroinen avoimuus ja tiedonvaihto ovat edellytyksiä yhteistyön alkamiselle.

Aloittavilla järjestöillä haasteina ovat puutteelliset johtamis-, talous- ja yleishallintotaidot. Muuttajat tuovat lähtömaistaan omia organisatorisia tapoja, jotka voivat olla autoritaarisempia kuin pohjoismainen järjestökulttuuri. Ongelmia tuottaa se, että varsinkin alussa työtä tehdään 24/7-periaatteella, mikä voi johtaa väsymiseen ja loppuun palamiseen. Työssä käyvillä ihmisillä on huolena jatkuva ajanpuute. Pitkäjänniteisyys kärsii, kun ihmiset vaihtuvat.

Järjestötoiminnassa vahvuutena ovat usein tulielut, idearikkaat kehittäjät ja vahvat persoonat, joiden ympärille toiminta rakentuu. Ongelmana voi kuitenkin olla se, että järjestö henkilöityy liikaa yhteen toimijaan, ja jos hän lopettaa, koko toiminta lopahtaa samalla. Haasteena onkin yksittäisten ahkerien toimijoiden jaksaminen ja joskus joidenkin toimijoiden liiallinen määräilynhalu.

Haasteena voi myös olla se, että yhdistystoiminta ei ole tuttua tai ominaista maahanmuuttajille. Heillä ei välttämättä ole uskallusta toimia yhdistyksessä niin aktiivisesti kuin he haluaisivat, koska toimintaa varjostaa pelko, jota he taustansa vuoksi kantavat mukanaan. Joissakin tapauksissa toimintaan voidaan osallistua erilaisten tapahtumien tai tilaisuuksien osalta, mutta varsinaiseen yhdistyksen hallituksen toimintaan tai jäsenmaksujen maksamiseen ei haluta ryhtyä.

"Maahanmuuttajien saaminen mukaan oli aluksi vaikeaa. Osallistuminen pelotti aluksi, huoli siitä, miten käy sosiaaliavustusten, miten viranomaiset suhtautuvat toimintaan osallistumiseen?"

"Myös epäilyä ja negatiivista suhtautumista siihen, voidaanko yhdistystoiminnalla edistää monikulttuurisuutta."

Jotkut järjestöt kokivat, että maahanmuuttajayhdistysten osaamista ei tunnusteta eikä erilaiselle, uudentalaiselle toiminnalle anneta tasavertaisia mahdollisuuksia.

Muutama haastatelluista yhdistystoimijoista koki ongelmaksi sen, että palvelutoimintaideoista ei voi kertoa avoimesti, koska aiemmin oli käynyt niin, että rahoituksen tai yhteistyökumppanuuden sijaan yhdistyksen idea oli otettu omaksi, pake-toitu ja myyty eteenpäin.

Järjestöillä ei myöskään ole samanlaisia mahdollisuuksia velvoittaa asiakkaita kuin viranomaisilla on. Toisaalta tämä on järjestöjen voimavara, mutta joskus toiminta voi olla turhauttavaa, kun esimerkiksi nuoren kanssa on sovittu tapaamis-aika eikä häntä kuulukaan. Toiminnan pitää olla niin kiinnostavaa, että asiakkaat tulevat sinne vapaaehtoisesti. Haasteena ja mahdollisuutena on myös löytää sel-laisia henkilöitä ohjausryhmiin, jotka pystyvät antamaan tukea palvelutuotannon kehittämiseksi.

Seuraavassa sitaatissa kiteytyy paljon olennaista maahanmuuttajajärjestöjen roo-lista kotoutumisen tukena.

Jos haluamme, että integraatio toimii paremmin, niin pitää satsata vähän enem-män. Se ei ole vaan rahasta, vaan myös kunnioitus, yritetään ymmärtää, että tapa tehdä työtä voi olla vähän eri, mutta se ei tarkoita, että se on paha. Ja var-masti meillä on aika paljon annettavaa, varmasti tulisi innovaatiota, jota tarvi-taan täällä ja se tulee siksi, että kun ulkopuolinen katsoo vähän objektiivisesti, sitä me teemme. Ulkopuolisina näemme asiat vähän eri tavalla ja joskus voisi kyllä aloittaa tehdä muutos... Kunnioittaa, eikä niin, että aina he haluavat vain rahaa, haluamme tehdä asioita ja haluamme tehdä muiden kanssa, emme halua tehdä yksin. Mutta sitten kun menet johonkin ja ehdotat yhteistyötä viranomaiselle, hei-dän pitää ymmärtää, että emme voi muuttaa meidän tapaa, koska se ei olisi sitten meidän juttu. Viranomaisilla on oma tapa ja meillä on oma tapa. Jos muutamme, meidän juttu mene pois ja olemme kuin viranomaiset ja se ei toimi ollenkaan.

5 Kuvauksia järjestöjen palvelutoiminnasta

Seuraavassa on esitelty teemoittain esimerkkejä haastateltujen järjestöjen palvelutoiminnasta ja joitakin huomioita toiminnan rahoituksesta. Luvun lopussa olevaan taulukkoon on kiteytetty esiteltyjen palvelujen yleisyys koko aineiston perusteella.

5.1 Omakielinen neuvonta, vertaistuki ja palveluohjaus

Neuvonta, palveluohjaus ja vertaistuki ovat yleisimpiä maahanmuuttajajärjestöjen palveluja. Raha-automaattiyhdistys rahoittaa suurimman osan neuvontapisteistä, mutta neuvontaa annetaan myös vapaaehtoistyönä sekä kuntien rahoituksella.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on osattava hakea tietoa hyvin monesta lähteestä, ymmärrettävä tiedon sisältö ja analysoitava sen tärkeys. Hyöty juuri maahanmuuttajajärjestön tuottamasta neuvonnasta on ilmeinen: asiakkaan äidinkieltä osaava neuvoja korvaa kahden henkilön – suomenkielisen ohjaajan ja tulkin – työpanoksen. Asiakkaan lähtömaan ja suomalaisen yhteiskunnan tilanteen tunteva neuvoja ei käännä vain kieltä, vaan avaa myös rakenteita. Hän osaa neuvontatyössä suhteuttaa lähtömaan rakenteet ja käytännöt Suomen vastaaviin. Joillekin suomalaisen yhteiskunnan käsitteille pitää myös luoda uudet asiakkaan äidinkielliset termit, koska vastaavia ilmiöitä ei näissä maissa ole.

Tampereen kaupunki ostaa kilpailutuksen kautta Mainio-palvelupisteeseen neuvontaa Pirkamaan somaliyhdistys ry:ltä (PirSom) sekä Tampere Eesti Klubi ry:ltä. Mainio-palvelussa tehdään myös kotikäyntejä, jos asiakkaan on vaikea tulla neuvontapisteeseen. Turun kaupunki hankkii niin ikään kilpailutuksen kautta neuvontapalveluja Info-torille, jossa Sondip järjestää neuvontaa kymmenellä eri kielellä ja hankitun palvelun laajuus on 38 tuntia viikossa. Raha-automaattiyhdistyksen tuen avulla omakielistä neuvontaa tarjoavat muun muassa Inkerikeskus ry ja Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry.

Yhteisen kokemuspohjan vuoksi asiakkaiden on helpompi lähestyä järjestöjä kuin viranomaisia. Joissakin tapauksissa asiakkaat voivat kuitenkin luottaa viranomaisiin enemmän kuin järjestöön.

Se riippuu tilanteesta. Jos ne haluaa jotakin palveluja, jos palvelu liittyy johonkin päätöksenteon, ne luottaa enemmän viranomaistahoon, jos liittyy niiden oikeuksiin.

Muutamit järjestöt olivat törmänneet siihen, että viranomaiset eivät miellä järjestöjen roolia asiakkaan tukena. Viranomaiset ovat tottuneet tulkin käyttöön, mutta

eivät aina siihen, että asiakkaalla on mukana järjestön edustaja tai että järjestön edustaja ottaa yhteyden viranomaiseen asiakkaan puolesta. Tähän vaikuttavat tietosuojasäädökset.

Ainakin meidän jotkut vapaaehtoiset ovat törmänneet siihen..., sosiaaliviranomaisilla on se käsitys, että pitäisi olla tulkki tai henkilö itse tulee paikalle. Mutta jos ei ole virallinen tulkki, vaan on vain auttamassa, pitää etukäteen sopia niiden kanssa, kyllä onnistuu. Sitten asiakkaan pyynnöstä, että hän itse pyytää, voiko tämä henkilö ja tämä henkilö tulla mukaan. En usko, että siihen kieltäydytään.

5.2 Työ lasten ja nuorten parissa

Hyvin monen järjestön työn pääpaino on lasten ja nuorten tukemisessa monipuolisin keinoin. Vantaalle muutti paljon maahanmuuttajalapsiperheitä 1990-luvulla. Lapset tulivat koulun jälkeen kirjastoon, koska heillä ei ollut mitään tekemistä. Kirjasto ryhtyi järjestämään toimintaa niin lapsille, nuorille kuin aikuisellekin. Tämän pohjalta syntyi Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry, jonka lastenkerhot jatkuvat edelleen monen muun toiminnan lisäksi.

Lasten iltapäivätoiminta soveltuu hyvin maahanmuuttajajärjestöjen organisoitavaksi.

Järjestetään iltapäiväkerhoja, läksykerhoja, liikuntaa, 5-vuotiaasta ylöspäin, nuorille samoin järjestetään erilaisia kerhoja, keskustelukerhoja, liikuntakerhoja, leirejä. Meillä on tältä alueelta viisi eri koulun liikuntasaleja varattu meille. Tarkoitus on, että vapaa-aika täytetään, ettei nuoret joudu väärään paikkaan.

Vantaalaisen Sahan-seuran iltapäiväkerhoihin osallistuu yli sata lasta. Ohjaajat ovat vapaaehtoisia; jokaisessa kerhossa on mukana yksi lasten vanhemmista ja yksi yhdistyksen hallituksen jäsen. Vantaan kaupunki tukee toimintaa taloudellisesti, mutta lasten vanhemmat maksavat osan toiminnan kuluista. Suurimman kulu-erän muodostaa tilan vuokra.

Lasten iltapäivä- ja harrastustoiminnassa ongelmana on usein tilojen puute.

Monella yhdistyksellä on isoja lapsiryhmiä... huonoissa tiloissa, eikä mahdu, tulisi enemmän ihmisiä.

Raahen monikulttuurinen yhdistys TOIVO ry on saanut Raahen kaupungilta käyttöönsä ilmaiseksi tilan, jossa yhdistys järjestää kerhotoimintaa lapsille, perheille ja aikuisille. Syksyllä 2015 suunnitteilla on viisi erilaista viikoittaista kerhoa. Lisäksi yhdistys järjestää erilaisia perhetapahtumia.

Suomessa toimii monia maahanmuuttajien aloitteesta perustettuja päiväkojeja. Nämä ovat kuitenkin yleensä kannatusyhdistysten, osuuskuntien tai yritysten

ylläpitämiä. Nyt on syntymässä ensimmäisiä maahanmuuttajayhdistysten perustamia päiväkoteja. Turussa aloitti alkuvuonna 2015 Kielipesä-päiväkoti, jonka toiminnasta vastaa Inkeriläiset ja Eestiläiset ry. Aiemmin yhdistyksellä on ollut lasten ilta-päivätoimintaa ja erilaista lapsi- ja perhetoimintaa, jota kautta on syntynyt idea päiväkodista sekä yhteys perheisiin. Päiväkodin tavoitteena on lasten kaksi- ja monikielisyyden kehittäminen ja vanhempien kasvatustuella tukeminen. Päiväkoti toimii Turun kaupungin palvelusetelituottajana. Yhdistys teki paljon yhteistyötä kaupungin ja muiden viranomaisten kanssa päiväkotia suunnitellessaan, jotta päiväkotit täyttää palvelusetelituottajan kriteerit.

Järjestöillä on lapsille ja nuorille mitä monipuolisinta kerho- ja leiritoimintaa, jonka aiheet vaihtelevat liikunnasta valokuvaukseen ja luonnon tutkimiseen. Pohjois-Suomen somalialainen tukiyhdistys ry:n Farshaxanka-projekti tarjoaa viikoittaisten työpajojen kautta maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille mahdollisuuden tutustua kuvataiteen ilmaisumuotoihin eri teemojen ja materiaalien avulla. Projektin tarkoituksena on vahvistaa somalialaisten lasten ja nuorten itsetuntemusta ja osallisuuden kokemusta sekä avata heille uusia itseilmaisun keinoja kuvataiteen avulla. Toimintaan on saatu rahoitusta Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lapsi- ja nuorisopoliittisista määrärahoista.

Yhdistyksissä on usein erityisosaamista, jota voi myydä kouluille. Satakunnan Monikultturiyhdistys ry on järjestänyt kouluissa rumputyöpajoja, joista koulu maksaa korvauksen yhdistykselle. Myös äiti-lapsi-kerhot ovat hyvin suosittuja, tästä esimerkkinä Mun Salo ry:n toiminta.

Yhdistyksellä oli 5 vuotta äiti-lapsi-ryhmä, joka oli tosi suosittu. Siinä oli noin 30-40 osallistujaa ja se oli hyvin monikulttuurinen. Tämä oli yhteistyössä seurakunnan kanssa, heidän tiloissaan. Nyt seurakunta on tavallaan ottanut tämän toiminnan käyttöönsä. Samoin oli balettiryhmä tai oikeastaan Oma hetki -vertaisryhmä. Samaan aikaan kun lapsilla oli balettitunnit niin vanhemmat tulivat kahvittelemaan.

Mun Salo ry:n kerho on esimerkki siitä, että järjestö voi toimia edelläkävijänä vastamalla johonkin palvelutarpeeseen, mutta alkuvaiheen jälkeen toiminta siirtyy jonkin muun tahon ylläpitämäksi.

Järjestöt pyrkivät monin tavoin tukemaan nuoria löytämään oman paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Vantaalaisen R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry:n Infohankkeen pääpainona on nuorten tuki ja ohjaus työ- ja opiskeluelämään, työnhakuvalmennus, työpaikkojen hakeminen ja yritysvierailut. Hanketta rahoittaa ELY-keskus. Info-hankkeessa huomattiin, että osalla nuorista on niin paljon muita ongelmia - muun muassa asunnottomuutta, velkoja, mielenterveys- ja päihdeongelmia - ettei työnhakuun ole ollut riittävästi voimavaroja. Tämän perusteella haettiin RAY:lta rahoitusta Action-projektiin, jossa tuetaan myös näiden ongelmien ratkaisussa. Action-hankkeeseen kuuluu avointen ovien iltoja, ryhmätoimintaa ja yksilöohjausta. Kahden toistaan täydentävän hankkeen avulla nuoret saivat kokonaisvaltaisemman

tuen. Lisäksi omat tilat mahdollistavat erilaisen nuorisosta itsestään lähtevän toiminnan.

38 nuorta tulee katsomaan Mestarien liigan peliä... miten paljon järjestöissä tapahtuu sellaista, mikä on asiakaskunnalle tärkeää ja ei kuitenkaan tule näkyväksi ulkopuolelle.

Pirkanmaan Somalilyhdistys ry:n tiloissa kokoonnutaan usein katsomaan jalkapalloa. Nuoria on koulutettu myös järjestyksenvalvojiksi. Tämä on tarpeellista, sillä viikonloppuisin tila voi olla täynnä nuoria.

Järjestöt organisoivat etsivää nuorisotyötä ja katupartiointia. Partiointia järjestetään yleensä silloin, jos poliisilta tai muilta yhteistyökumppaneilta tulee tietoa konflikteista tai niiden uhista. Moni hankala tilanne on ennaltaehkäisty etsivän nuorisotyön ja partioinnin avulla. Yksi haastateltava kuvasi hyvin asian ilmaisemalla, että katupartiot ovat potentiaalisessa asiakaspinnassa niin kiinni, että se ei ole etsivää, vaan löytävää työtä.

Järjestöt tukevat nuorten koulunkäyntiä ja uravalintaa. Erityisesti somalialaisten järjestöt organisoivat tilaisuuksia, joissa jo tutkinnon ja työpaikan saaneet somalialaiset käyvät kertomassa kokemuksistaan nuorille. Helsinki Islam Keskus ry:llä on aktiivista toimintaa, jotta nuoret löytäisivät itselleen sopivan ja mieluisan työ- ja opiskelupolun.

Koulutuksen tukeminen, järjestetään seminaarien yhteydessä, aina tuodaan jonkin alan ihminen, viime viikolla oli neljän päivän seminaari, opettaja, rakennusinsinööri, lääkäri, lapset kuuntelee, mihin alaan haluaa, miten, peruskoulun kautta mihin ammattiin, lähtekö lukioon, yliopistoon.

Näissä järjestöjen infotilaisuuksissa kerrotaan Suomen koulujärjestelmästä ja annetaan tietoa omalla kielellä nuorille ja vanhemmille esimerkiksi siitä, millä keskiarvolla kannattaa hakea mihinkin oppilaitokseen. Vertaistuen merkitys on tässäkin suuri: nuoret voivat kysyä, miten eri oppilaitoksiin haetaan, miten opintotuki riittää ja muuta heitä kiinnostavaa. Tärkeä toimintamuoto ovat myös läksypiirit, joita moni järjestö organisoii.

5.3 Kielenopetus ja kaksikielisyyden kehittäminen

Suomen kielen opetus on yksi järjestöjen keskeisistä palveluista, ja sitä järjestetään yhdistyksissä eri puolilla Suomea. PirSom ry Tampereella järjestää suomen kielen kurseja, joissa opettajina toimivat vapaaehtoiset somalialaiset. Kolme kertaa viikossa kokoontuva kurssi on osallistujille ilmainen ja se toteutetaan yhteistyössä opintokeskus Vision kanssa. Saatava avustus menee vuokrakuluihin.

Suurin osa meidän opiskelijoista tällä kurssilla, se ei ole viranomaiskurssi, vertais-tuen kautta, suurin osa ei saanut ajoissa kurssitarjousta, olleet kotona yli vuoden, olemme pystyneet tarjoamaan aktivointisuunnitelman, he tulevat tänne ja tietävät, että on tämä kurssi ja somalin kielellä selitetään. Itse en aikoinani ymmärtänyt, kun selityskieli oli suomi. Tässä kun ollaan somaliankielisiä, opiskelijat rohkeasti sanoo, miksi tämä sana on näin, eikä näin ja kun suomen kielen sijamuodot 14. Koulussa ei pysty sanomaan opettajalle, miksi tämä on näin, kun ei pysty sanomaan suomeksi. Täällä pystyy ja toivon, että heille tarjotaan lisää suomen kielen kursseja.

Lisäksi yhdistys on organisoinut toimintaa, jossa kantasuomalaiset eläkeläiset tulevat kerran viikossa keskustelemaan kurssilaisten kanssa. Tämä virkistää eläkeläisiä ja se ylläpitää kotona olevien somalialaisten kielitaitoa. Kuopiolainen Avain tulevaisuuteen ry haluaa kantasuomalaisia mukaan toimintaa, sillä se kehittää suomen kielen taitoa ja suomalaiset voivat toimia ammatillisina mentoreina. Yhdistys on keksinyt toiminnalle hauskan termin: ”kielitandem”, maahanmuuttajataustainen ja kantasuomalainen yhdessä pyöräilevät kohti asetettua tavoitetta. Toimintaa hoidetaan tällä hetkellä vapaaehtoisvoimin, mutta pyrkimyksenä on löytää sille rahoitusta. Inkerikeskus tarjoaa iltakursseja työssä käyville maahanmuuttajille. Osallistujat maksavat kurssista osan.

Suomen kielen opetuksen ohella oman äidinkielen opetus erityisesti lapsille on suosittua. Pääkaupunkiseudulla toimiva Eesti Lastering ry järjestää viron kielen opetusta lapsille. Järjestön perustivat vanhemmat, jotka olivat huolissaan lastensa viron kielen säilymisestä. Vaikka peruskoulussa tarjotaankin oman äidinkielen opetusta, tuntimäärä on sen verran pieni, että vanhemmat kokivat, että opetus on enemmän ”ylläpitovironkieltä”. Lapset ja nuoret eivät välttämättä saavuta sellaista kielitaidon tasoa, että he voisivat halutessaan hakeutua opiskelemaan Viron yliopistoihin. Kerhon tavoitteena on seurata Viron kouluissa kullekin ikäluokalle asetettuja äidinkielen opetuksen tavoitteita. Vaikka kyseessä on kielen opetus, käsitteiden kautta sivutaan myös muita oppiaineita kun käydään läpi matematiikan ja biologian alaan kuuluvia termejä. Kerhon rahoitus on tullut opetus- ja kulttuuriministeriöltä, Helsingin kaupungilta sekä lasten vanhemmilta. Vanhemmat maksavat sekä Lastenringin jäsenmaksun sekä ryhmämaksun opetuksesta.

Järjestöjen kielenopetus ei ole pelkästään suomen tai oman äidinkielen opetusta. Esimerkiksi Avain tulevaisuuteen ry järjestää englannin kielen kursseja venäjää puhuville.

5.4 Työllistymispalvelut

Heikko työllisyystilanne on maahanmuuttajien suurin ongelma. Järjestöt pyrkivät vastaamaan tähän haasteeseen ja järjestävät työllisyyttä tukevaa toimintaa usein työ- ja elinkeinohallinnon työllisyyspoliittisen avustuksen tuella. Seuraava sitaatti kuvaa työnhakijan ongelmia ja miten järjestö voi niissä auttaa.

TE-toimiston yhteydenotto on muuttunut, monet ei osaa uusia työhakemusta netin kautta. Sitten pitää soittaa ja puhua suomeksi ja odottaa 15 minuuttia jonossa, on iso ongelma. Olen joutunut auttamaan, asiakkaan työhakemus on umpeutumassa huomenna, joku meistä pitää mennä soittamaan, jos hänellä on verkkotunnus, voidaan uusia. Voin sanoa pari esimerkkiä, tänne tuli viime kuussa asiakas, meidän jäsenistöä, kiire, hänen työhakemus umpeutuu huomenna, ei ole mahdollisuutta mennä, ei ole kielitaitoa, ei pysty kertomaan, mikä asia, hän tuli tänne, avattiin tietokone, sähköisessä asiointissa pystyttiin auttamaan työttömyysturvaan liittyvä asia. Seuraavassa kuussa hän meni kurssille.

Etnika-Kainuulla oli vuosina 2011-2014 ELY-keskuksen työllisyyspoliittisella avustuksella rahoitettu Tartu työhön -hanke, jonka tavoitteena oli tukea maahanmuuttajien kotoutumista ja edistää heidän pääsyään työelämään. Hankkeen tarkoituksena oli parantaa työttömien maahanmuuttajien työnhakutaitoja ja työelämän tuntemusta, antaa tietoa opiskelumahdollisuuksista ja tutkintojen rinnastamisesta sekä aktivoida maahanmuuttajia osallistumaan yhteiskuntaan. Hankkeessa tarjottiin työharjoittelu- ja palkkatukipaikkoja työttömille ja työttömyysuhan alaisille työnhakijoille. Työharjoitteluohjelman aikana osallistujat saivat valmennusta siivous-, keittiö- ja kahvilatoiminnassa sekä vahvistusta suomen kielen taitoonsa. Ohjelmaan kuului lisäksi mm. työelämäsertifikaatin suorittaminen ja ohjaus koulutuksien tunnistamiseen ja rinnastamiseen.

Turussa Yhdessä-yhdistys ry on järjestänyt työllisyyspoliittisen hankkeen avulla maahanmuuttajille muun muassa hygieniapassikoulutusta ja mahdollisuuden suorittaa hygieniapassi. Yhdistyksen Neda-hankkeessa on erityinen ohjelma työkokeilussa oleville asiakkaille. Siinä myös etsitään työkokeilupajakoja vapailta työmarkkinoilta. Satakunnan Monikulttuuriyhdistyksessä on työllisyys-hanke, jonka työntekijät avustavat muun muassa työ- ja koulutuspaikkojen etsimisessä, CV:n ja työhakemuksen laatimisessa sekä suomalaisen työkuultuuriin tutustumisessa. Tukea saa suomen, englannin tai venäjän kielellä. Apu on käytännöllistä ja konkreettista.

Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry:llä oli kolmen vuoden ajan Pakolaisrahas-ton KOTO-hanke, jota tukivat myös Vantaan kaupunki ja RAY. Siinä pyrittiin parantamaan heikoimmassa asemassa olevien pakolaisten asemaa työmarkkinoilla. Avain tulevaisuuteen ry Kuopiossa yrittää selvittää, miten maahanmuuttaja voisi hyödyntää omaa koulutustaan Suomessa ja saada oman alansa töitä sekä mitä täydennyskoulutusta tämä edellyttää. Joensuun seudun monikulttuurisuusyhdistys järjestää myös neuvontaa ja ohjausta työllistymisasiossa. Lieksan Somali perheyhdistys ry aikoo jatkossa painottaa yrittäjyysteemaa.

Nykyinen palvelujärjestelmä ei ole ottanut huomioon [maahanmuuttajien] yrittäjyyden mahdollistamista. Kotouttamispolun alkuvaiheeseen pitää luoda yrittäjyyskoulutusta, yrittäjyys ei aina vaadi suomen kielen osaamista, mutta lain ja toimintatavan tuntemus on oltava.

Myös tamperelainen Integration and Business in Finland (IBF) eli Suomen monikulttuurinen kotoutumisen ja yrittäjyyden edistämisyhdistys ry korostaa toiminnassaan maahanmuuttajien resursseja. Yhdistys on tehnyt omalla kustannuksellaan videoita, joissa tarinallisuuden kautta nostetaan esille maahan muuttaneiden ihmisten kokemuksia ennen kaikkea yrittäjinä ja osajoina.

Merkittävää on myös se, että maahanmuuttajajärjestöt toimivat työnantajina. Monelle vaikeassa työmarkkina-asemassa olevalle järjestö on ensimmäinen kosketus suomalaiseen työelämään. Myös osuuskunnat ovat hyvä tapa työllistyä. Tälläkin hetkellä esimerkiksi Arktiset maahanmuuttajat ry selvittävät ESR:n rahoituksella Rovaniemen kaupungin kanssa maahanmuuttajien osuuskuntatoiminnan aloittamista.

5.5 Perheiden kanssa tehtävä työ

Tässä selvityksessä mukana olevien järjestöjen perhetyön voi jakaa seuraavasti: yleinen perheiden kotoutumista tukeva työ, neuvonta ja vertaistuki, välittäjänä toimiminen lastensuojeluviranomaisten ja perheiden kesken sekä perheväkivallan uhrien tukeminen ja sovittelu.

Naisille ja tytöille järjestetään paljon omia vertaisryhmiä. Mun Salo ry on järjestänyt Thaimaasta Suomeen -ryhmän, koska alueella on paljon Thaimaalaisia puolisoita, joilla ei usein ole tietoa omista oikeuksistaan. Ryhmässä oli sekä suomalainen että thaimaalainen vetäjä. Järjestöjen perhetyössä korostuu vertaisuus sekä erilaiset perheiden arkielämään liittyvät asiat. Toiminta järjestettiin vapaaehtoisvoimin yhteistyössä paikallisen aikuiskoulutuskeskuksen sekä ammattikorkeakoulun kanssa.

Miesten keskustelu- ja harrasteryhmästä alkunsa saanut Mister's ry toteuttaa miehille suunnattua toimintaa, johon osallistuu nykyisin myös naisia ja lapsia. Osallisena Suomessa -hankkeen aikana tapaamiset teemoitettiin ja niissä keskusteltiin erilaisista kulttuureihin sekä Suomessa asumiseen ja elämiseen liittyvistä asioista. Näiden lisäksi tutustuttiin harrastemahdollisuuksiin ja luotiin kontakteja suomalaiseen väestöön. Nykyisin harraste- ja tapahtumapohjalla toimiva yhdistys järjestää tutustumistilaisuuksia ja tapahtumia, joihin myös naiset ja lapset ovat tervetulleita. Yhdistyksestä saa liikunta-, kulttuuri- ja virkistystoiminnan ohella tukea, apua ja neuvoa. Toiminnan rahoittajina ovat Kemin kaupunki, RAY:n Mikseri-hanke sekä yrityssponsorit.

Muutamat järjestöt toimivat siltana lastensuojeluviranomaisten ja perheiden välillä erityisesti tiedottamisen ja lastensuojelun kulttuurisen kääntämisen osalta.

Asiakkaat ovat kyselleet, ne haluaa tietoa lastensuojelusta, mutta ei itse lastensuojelua palveluna, järjestön on vähän hankala tehdä, koska se on viranomaisyhtö. Mutta tiedon levittämiseen ja lastensuojeluun liittyvät asiat, miten lasta pitää kohdella ja kaikkia tällöisiä, tarvitaan enemmän tiedonlevittämiseen kuin palveluntuottamiseen. Sekin on palvelua, ei oteta vaan sitä viranomaisten

asiakkuustoimintaa, koska viranomaiset tekee päätökset ja järjestö ei voi tehdä päätöstä. Tietoa, maahanmuuttajat tarvitsevat lastensuojeluun liittyvistä asioista paljon kysymyksiä on ollut ja sosiaaliviranomaiset on käynyt meidän ryhmissä kertomassa. Pitäisi olla henkilökohtaisia palveluja, jos ei joku henkilö tai perhe tiedä niistä, niiden kanssa käydä läpi, ja ne voi kysellä kaikenlaisia kysymyksiä.

Pari- ja lähisuhdeväkivallan uhrien tukeminen on yksi vaativimpia perhetyön muotoja. Monika-naiset liiton ylläpitämä Turvakoti Mona on tarkoitettu väkivaltaa kokeneita maahanmuuttajanaisia ja -lapsia, jotka ovat välittömässä hengenvaarassa paritai lähisuhdeväkivallan, pakkoavioliiton, kunniaan liittyvän väkivallan tai ihmiskaupan takia. Turvakoti Mona tarjoaa turvallisia, kulttuurisensitiivisiä asumis- ja erityispalveluja asiakkaan ymmärtämällä kielellä.

Järjestöllä on myös matalan kynnyksen palvelupiste, Voimavarakeskus Monika, joka tarjoaa ohjausta, neuvontaa ja kriisiapua väkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville maahanmuuttajataustaisille naisille, tytöille ja lapsille. Keskukset sijaitsevat Helsingissä ja Vantaalla. Lisäksi järjestöllä on ympäri vuorokauden auttava puhelin, jossa annetaan tukea ja neuvontaa väkivaltaa kohdanneille tai sen uhan alla eläville maahanmuuttajanaيسille. Palvelut ovat maksuttomia ja luottamuksellisia ja niitä voi saada myös nimettömänä. Apua ja vertaistukea on tarjolla useilla eri kielillä. Monika-Naiset liitto ry tukee maahan muuttaneiden naisten kotoutumista ja työllistymistä tarjoten monipuolista ryhmä-, ohjaus- ja neuvontatoimintaa (Moni-Naisten Tila ja Osaavat Naiset -toiminnat).

Jotkut järjestöt tekevät sovittelutyötä perheiden parissa. Helsinki Islam keskuksen organisaatioon kuuluu virallinen sovittelulautakunta, joka toimii vapaaehtoisten voimin.

Meillä on sovittelulautakunta, sosiaalisten konfliktien sovittelu, erityisesti perheitä, vaimon, aviomiehen, lasten, jos haluaa, että tulemme väliin... Emme voi tehdä sovittelua, mihin liittyy poliisi ... Voimme tehdä sovittelua, jos ei liity mitään rikosta. Itse tulevat pyytämään. Esimerkiksi vaimo soittaa, on tällainen ongelma, voisitko puhua, kysytään toinen lupa, toinen sanoo, okei, voitte kuunnella ja sovittella, silloin vasta... Meillä on vaitiolovelvollisuus. Meillä on ryhmä, seitsemän henkilöä, viisaita ihmisiä, imaameja, vanhempia ihmisiä, oppineita, sitä kautta selviää. Ihmiset, jotka haluavat kysyä jotakin tai ratkaista heidän ongelmansa, kuunnellaan ja jokainen tuo oman mielensä asiaan, toinen väittää ja sitten tarjotaan ihan sovintoa, yleensä ne ihan oikeasti suostuvat. On yksittäisiä tapauksia, mitä ei voi auttaa.

5.6 Asumisen tukipalvelut

Asunnottomuus on myös maahanmuuttajaväestön ongelma. Haastatteluissa tuli esiin vain kolme esimerkkiä asumisen tukipalveluista.

Monika Naiset liitolla on 19 tukiasuntoa yhteistyössä Y-säätiön kanssa. Y-säätiö omistaa asunnot ja Monika-naiset vuokraa ne asiakkaille enintään kahdeksi vuodeksi turvakotijakson jälkeen. Kunnilla on mahdollisuus ostaa tukipaketti tukiasumisjaksolle.

R3-järjestöllä oli vuonna 2014 yksi asunto, jossa oli neljä huonetta ja keittiö. Siinä asui kolme nuorta, jotka saivat järjestöltä asumiseen tukea ja Vantaan kaupunki maksoi toiminnan. Vuonna 2015 järjestö on osallistunut Vantaan kaupungin asuntopalvelukilpailutukseen.

Kemissä Burman Nuoret ry oli apuna pakolaisten vastaanottolanteissa. He järjestivät ohjausta ja neuvontaa jätehuollosta, kierrätyksestä, taloyhtiöiden toiminnasta, kodin töistä, huoneiston kalustamisesta ja kirpputoreilla asioinnista. Toiminta on osittain vapaaehtoistyötä ja osin avustettua.

5.7 Liikunta- ja terveystietopalvelut

Liikuntaan liittyvät palvelut ovat kasvava toimiala järjestöjen palvelu- ja toimintapalveluissa. Vaikka osa maahanmuuttajista hakeutuu kantasuomalaisten urheilutoimintaan, niin varsinkin naisilla tämä voi olla vaikeaa eritoten, jos liikuntaan ja urheiluseuraan osallistuminen on uusi asia.

Perinteisesti monen maahanmuuttajajärjestön ohjelmaan ovat kuuluneet jalkapalloharjoitukset ja -turnaukset nuorille. Tämän poika- ja miesvaltaisen lajin lisäksi yhdistykset järjestävät yhä enemmän liikuntaa ja terveystietoa naisille ja nuorille. Urheilutarjonta on myös laajentunut moniin eri lajeihin, esimerkiksi Monikansallinen naisten liikunta ja urheilu ry (Monaliiku) organisoii muun muassa käsi- ja sulkapalloa, bailatinoa, äiti-lapsi-jumppaa ja street-dancea. Olipa laji mikä tahansa, hyvä tunnelma on tärkein.

Ollaan puhuttu, että monikansallisten naisten ryhmässä pitää olla hauskaa, se on tosi tärkeää.

Monaliikun toiminnassa on mukana yli 300 naista ja tyttöä. Liikunnan lisäksi järjestön ryhmissä tehdään osallistujille hyvinvointisuunnitelmia. Yhteistyö oppilaitoksen kanssa on tuonut mukanaan uusia palveluita ja ammattikorkeakoulu Laurean opiskelijat ovat olleet mukana tekemässä terveystarkastuksia, verenpainemittauksia ja tasapaino- ja puristustestejä. Liikunnan ohella voi luontevasti keskustella myös naisten kokonaishyvinvointiin liittyvistä asioista.

Olen miettinyt, mikä on eri, tämä suhde asiakkaisiin, ollaan lähellä ja koko ajan, keskustellaan, puhutaan ruuasta, liikunnasta ja terveydestä. Monella on tietämättään masennus.

Järjestöjen liikuntatoimen vahvuutena on usein se, että ohjaajat ovat olleet aiemmin ammattiurheilijoita ja lisäksi he tuntevat kohderyhmän hyvin. Monaliikussa pohditaankin sitä, miten voitaisiin tukea mukana olevien entisten urheilijoiden koulutautumista valmentajiksi.

Oulun kaupungin I love Sport Oulu -hanke kehittää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta liikunnan avulla. Vuonna 2012 alkaneessa hankkeessa tehdään yhteistyötä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. Kaupunki tekee järjestöjen kanssa kirjalliset sopimukset yhteistyöstä, ja ne ovat ehtona sille, että järjestöt saavat hankkeesta avustusta. Hankkeen antama rahallinen avustus sisältää muun muassa ohjaajien valmennus- ja tuomarikurssien maksamisen, liikuntaturnauksien osallistumismaksuja ja kuljetuskustannuksia. Hankkeen kautta maahanmuuttajajärjestöjen on myös ollut helpompi saada liikuntasalivuoeroja käyttöönsä. Kaupunki on tukenut järjestöjen toimintaa antamalla salivuorot ilmaiseksi. Hankkeen kautta on järjestetty maahanmuuttajille jopa yli 50 tuntia liikuntaa viikossa, ja liikuntavuoroissa on parhaimmillaan käynyt 630 ihmistä viikossa. Hankkeesta on vuodessa ostettu palveluja 12 200 eurolla.

Hakunilan kansainvälinen yhdistys on järjestänyt tapahtumia, joissa maahanmuuttajilla on mahdollisuus tutustua eri harrastuksiin ja liikuntalajeihin saappaanheitosta kalastukseen.

5.8 Vanhustyö ja ikääntyneet maahanmuuttajat

Vanhustenhuollon piirissä tulee olemaan tulevaisuudessa 130 eri kielen kirjo. Maahanmuuttajajärjestöillä on jo nyt paljon toimintaa ja palveluja ikäihmisille. Inkeriläiset ovat lukumäärältään laajin vanheneva ryhmä, mikä johtuu pitkälti muuttajien ikärakenteesta. Inkerikeskus ry on jo toimintansa alkuajoista lähtien järjestänyt heille toimintaa. Hakunilan kansainvälisellä yhdistyksellä oli Maahanmuuttajavanhusten tukipysäkki -projekti RAY:n rahoituksella. Ikäihmisten toimintaan kuuluu muun muassa harrasteryhmät, liikuntatuokiot, retket sekä neuvonta ja ohjaus. Myös esimerkiksi Lieksan Somali perheyhdistys ry huolehtii niistä vanhuksista, joilla ei ole perhettä Suomessa tukena. Toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön, mutta sille pyritään löytämään rahoitusta.

Mister's ry on huomannut ikäihmisten ja vammaisten vaikean tilanteen palveluja toimintakeskuksissa. He etsivät Kemissä keinoja päästä järjestelmällisesti tekemään vapaaehtoistyötä, kuten ulkoiluttamaan vanhuksia tai osallistumaan heidän kanssaan keskustelupiireihin tai -ryhmiin. Näin yhdistyksen mielestä toteutuisi kotoutumisen kaksisuuntaisuus: maahanmuuttajat huomaisivat, että myös kantaväestöllä on vaikeuksia ja auttamistyön kautta he saisivat tekemistä omaan arkeensa ja tuntisivat olonsa tarpeelliseksi.

DaisyEläkeläiset ry:ssä mukana olevat ikäihmiset olivat yksinäisiä kotonaan. Järjestön kokemuksen mukaan ikäihmisille riittää, että ”he menevät jonnekin, tekevät vähän jotain ja ovat muiden joukossa”. Aluksi osallistujat olivat naisia, mutta viime

aikoina mukaan on tullut myös paljon iäkkäitä miehiä. Järjestöllä on oma toimitila Muistola. Paikan miljöö on kotoisa, millä on suuri vaikutus toiminnan onnistumiseen. Muistolassa on erilaista ohjelmaa päivittäin. Keskustellaan terveyteen liittyvistä asioista ja liikunnan tärkeydestä, jumpataan ja tehdään käsitöitä, harjoitellaan suomen kieltä ja muistellaan oman kulttuurin tarinoita.

Myös DaisyLadies-järjestön maahanmuuttajanaiset toimivat vapaaehtoisina julkisessa vanhustenhuollossa. Naiset siirtyvät kohteesta tekijöiksi. Toiminta sekä kotouttaa että tukee suomalaisia vanhuksia. Turun iranilaisten kulttuuriseura toimi yhteistyössä Turun seudun omaiset ja läheiset ry:n kanssa Maahanmuuttaja omaishoitajana -projektissa vuosina 2012 - 2014 RAY:n rahoituksella. Omaishoitoon liittyvät hankkeet tulevat todennäköisesti lisääntymään tulevaisuudessa. Merkittävää on, että maahanmuuttajajärjestöjen vanhustyö kohdistuu sekä kantasuomalaisiin että maahanmuuttajataustaisiin vanhuksiin.

5.9 Kuntoutus

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu, jota kunta voi järjestää itse tai hankkia ulkopuoliselta palveluntuottajalta. Sillä halutaan vahvistaa pitkään työttömänä olleen asiakkaan elämän- ja arjenhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä ja ehkäistä syrjäytymistä.

Yhdessä-yhdistys ry on tuottanut yksilöllistä kuntouttavaa työtoimintaa Turun kaupungille vuodesta 2010 lähtien. Toiminta kilpailutetaan parin kolmen vuoden välein, ja nyt on menossa toinen kausi. Kilpailutuksessa kriteerit olivat samoja kaikille palveluntarjoajille. Myös Satakunnan Monikulttuuriyhdistys ry tuottaa kuntouttavaa työtoimintaa maahanmuuttaja-asiakkaille Porissa.

Kuntoutustyössä voi olla merkittävää, että kuntouttajalla ja kuntoutettavalla on yhteinen kielitausta. Kuntoutus vaatii kuitenkin aina vahvaa ammattitaitoa. Monilla maahanmuuttajilla on kuntoutusalan koulutus ja työkokemustakin lähtömaastaan, mutta ongelmana esimerkiksi julkisella sektorilla toimimiselle on, että suomalaisen tunnustetun pätevyyden saaminen on vaikeaa ja saattaa vaatia täydennyskoulutusta tai kokonaan uutta koulutusta.

Muutama haastateltu järjestö on organisoinut omakielistä puheterapiaa lapsille ja nuorille. Haastateltavien joukossa oli puheterapeutti, joka oli aloittanut työuransa Suomessa maahanmuuttajajärjestöissä, mutta perustanut myöhemmin yrityksen. Hänellä oli sekä opettajan että puheterapeutin koulutus, lisäksi hän osasi kuvakommunikaatiota ja viittomakieltä. Asiakkaina hänellä on sekä lapsia että aikuisia. Perheet maksoivat itse puheterapian. Hänen palveluihinsa kuului lasten ja perheiden kanssa tehtävän työn lisäksi esimerkiksi venäjänkielinen puhekuntoutus aivoinfarktin jälkeen. Tämän palvelun maksoi sairaala.

Puheterapian suhteen ongelmana on se, että puheterapeutin tutkinnon laillistaminen on pitkälinen prosessi ja vaatii usein täydennyskoulutusta. Vaikka terapeutti olisi pätevä esimerkiksi venäjänkielisten lasten puheterapiaan, Kela ei hyväksy

terapeuttia, jos hänellä ei ole Suomessa hyväksyttyä pätevyyttä. Inkerikeskus ry on tarjonnut puheterapiaa ilmaiseksi ja vetäjät ovat olleet joko tukityöllistettyjä tai vapaaehtoisia.

Muistisairauksien arviointi henkilön omalla äidinkielellä on erityisesti tulevaisuuden haasteita. Tähän tosin voi auttaa se, että jo vuosia on järjestetty pätevyitysmiskoulutusta EU:n ulkopuolelta tuleville lääkäreille ja sairaanhoitajille, jotka sitten työllistyvät omalle alalleen. Vaikka julkisissa palveluissa väestön monimuotoistuminen on otettu monissa kunnissa huomioon, niin aina tulee joitakin spesifejä alueita tai asiakasryhmiä, joihin järjestöillä on osaamista ja joihin julkisen sektorin ei kannata luoda omia palveluja.

5.10 Kulttuuripalvelut ja uskonnollinen työ

Kulttuurin harjoittaminen on toisaalta keino välittää tietoa monikulttuurisuudesta kantaväestölle, toisaalta se on väline ylläpitää entisen kotimaan kulttuuria. Tästä yhden esimerkin tarjoaa Vaasassa toimiva afrikkalaistaustainen yhdistys Kpanlogo yede ry. Yhdistys tuottaa monikulttuurisia kulttuuripalveluita ja sen

tavoitteena on luoda ihmisille, heidän taustastaan riippumatta, luonnollisia kohtaamispaikkoja erityisesti tanssin ja musiikin kautta. Yhdistyksen toimintaan kuuluvat vapaaehtoisvoimin vedetyt työpajat paikallisissa kouluissa ja vanhainkodeissa. Yhdistyksen kesäisin järjestettävä Agoo African culture festival -tapahtuma on saanut toiminta-avustusta esimerkiksi Vaasan kaupungilta. Festivaali on keino tuoda yhteen paikalliset eri kulttuureja edustavat kulttuuritoimijat. Lisäksi se lisää tietoutta monikulttuurisuudesta ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista.

Hakunilan kansainvälinen yhdistys haluaa tuoda kulttuurit lähialueille helpolla tavalla taidefoorumien välityksellä. Lisäksi yhdistyksen tiloissa Vantaan Länsimässä on pidetty kymmenien eri maahanmuuttajataiteilijoiden näyttelyitä.

Seuraava esimerkki on Mun Salo ry:ltä.

Joka vuosi järjestettiin naapuruspäivä, joka pidetään yhteistyössä kaupungin kanssa. Syksyisin kahtena päivänä maahanmuuttajat rakentavat kulttuurihuoneita, yksi huone/maa. Tämä on yhteistyössä Salon seudun aikuisopiston ja Salon kaupungin kanssa. Tapahtumaan tulee vieraita päiväkodista ym. Maahanmuuttajat esittelevät huoneita ja kertovat niistä. Sen lisäksi siellä on tanssi- ja musiikkiesityksiä. Naapuruspäivässä on ollut vuosittain 400 - 500 vierailijaa.

Uskontojen on nähty edistävän kotoutumista kahtalaisesti: "siltoja rakentamalla" (bridging) ja "yhteen sitomalla" (bonding). Siltoja rakentavalla kotoutumisen edistämällä tarkoitetaan sananmukaisesti sitä, että uskonnolliset yhteisöt rakentavat siltoja maahanmuuttajien ja muun yhteiskunnan välille. Ne tarjoavat esimerkiksi koulutusta, sosiaalisia verkostoja ja tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta. Yhteen sitovalla kotoutumisen edistämällä tarkoitetaan puolestaan, että maahanmuuttajille

tarjotaan uskonnollisissa yhteisöissä osallisuuden kokemuksia sekä tukea elämän vaikeissa tilanteissa. Molemmissa tapauksissa on ensisijaista, että kotoutumista edistävä uskonnollinen yhteisö on itse integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan käytäntöineen ja instituutioineen.¹⁹

Helsinki Islam Keskus on laajin muslimien yhteisö Suomessa. Rukoushetkien lisäksi sen palveluihin kuuluvat vihkimiset ja tilojen tarjoaminen hääjuhlien järjestämiseen. Keskus tarjoaa apuaan myös hautajaisissa. Toiminta organisoidaan lähes pelkästään vapaaehtoisvoimin.

Meillä on miehet ja naiset, jotka on erikoistuneet, ne menee paikalle, pukee ja pesee [vainajan].

Helsinki Islam Keskuksen tilaisuuksiin osallistuu jopa lähes tuhat ihmistä. Ongelmana on löytää tarpeeksi isoja tiloja vuoden tärkeimpien uskonnollisten juhlien viettoon.

Joidenkin somalialaisten järjestöjen tiloissa toimii myös moskeija, ja näin uskonnollinen toiminta liittyy muun toiminnan kanssa.

5.11 Yhteiskunnallisen aktiivisuuden tukeminen

Järjestötoiminta on jo sinällään yhteiskunnallista aktiivisuutta, jonka avulla maahanmuuttajat kotoutuvat myös kansalaisina. Oman työnsä ohella osa järjestöistä opastaa aloittelevia yhdistyksiä. Esimerkiksi Sondip ry:n Makosa-projekti kouluttaa ja neuvoo muita järjestöjä yhdistystoiminnan perusasioissa, hakemusten teossa ja selvitysten laadinnassa. Projekti järjestää noin 10 koulutustilaisuutta vuodessa. Toiminnan rahoittaa RAY. Vastaavaa toimintaa on ollut myös muualla Suomessa.

Järjestöt voivat myös tukea jäsentensä osallistumista suomalaisen yhteiskunnan päätöksentekoon. PirSom ry lähettää kunnallisvaalien yhteydessä kaikille ehdokkaille kolme kysymystä. Sen jälkeen yhdistys järjestää tilaisuuden, jossa alueen somaliyhteisölle kerrotaan ehdokkaiden vastaukset. Tarvittaessa yhdistyksen jäseniä saatetaan äänestyspaikalle ja kerrotaan, miten siellä toimitaan.

Joensuun seudun monikulttuuriyhdistys puolestaan järjestää keskustelutilaisuuksia eri aiheista, tapaa kaupungin päättäjiä ja kirjoittaa mielipidekirjoituksia ja kannanottoja.

Hakunilan kansainvälinen yhdistys järjestää vuosittain OKM:n rahoituksella Rauha-foorumin, jossa käsitellään Israelin ja Palestiinan välistä tilannetta.

Satakunnan Monikulttuuriyhdistys ry:n hanke on perustanut nettiradion. Nettradiosta tulee monella eri kielellä ohjelmia, joissa on muun muassa maahanmuuttoa koskevia uutisia, tietoa Suomen viranomaisista ja kertomuksia elämästä Suomessa. Ohjelmat antavat tietoa maahanmuuttajille ja apua kotoutumiseen.

19 Timonen, Joonas 2014

Suomen pohjoisin maahanmuuttajayhdistys, Arktiset Maahanmuuttajat ry (AMA), on vuodesta 2013 hakenut toiminnalleen näkyvyyttä palkitsemalla Vuoden lappilainen maahanmuuttaja -kunniamaininnalla lappilaisen nais- ja mies-maahanmuuttajan. Tällä toiminnallaan he tuovat tunnetuksi maahanmuuttajien toimintaa Lapin alueella. Yhdistyksellä on Facebook-sivut, ja siellä käydään keskustelua ajankohtaisista asioista. Elokuussa 2015 yhdistys oli pääroolissa Meillä on unelma -tilaisuuden Rovaniemen toteutuksessa. Arktiset Maahanmuuttajat ry on myös järjestänyt Rovaniemellä kaksi vaalipaneelikeskustelua. Paneelien tarkoituksena on ollut nostaa maahanmuuttajia koskevat kysymykset esiin ja etsiä niihin vastauksia. Järjestön toimintaa rahoittavat Rovaniemen kaupunki sekä yrityssponsorit.

5.12 Kehitysyhteistyö ja muu avustustoiminta

Kehitysyhteistyö suuntautuu maahanmuuttajien lähtömaihin. Haluamme kuitenkin mainita sen myös tässä julkaisussa, koska kehitysyhteistyössä hankittua palveluiden tuottamiseen liittyvää tieto-taitoa voikin käyttää tai soveltaa myös Suomessa toteutettavissa projekteissa ja palvelutuotannossa. Kahdella haastatelluista järjestöistä oli kotimaan toiminnan lisäksi myös kehitysyhteistyöprojekteja. African Care -järjestöllä on Somaliassa synnytysklinikka ja hiv-valistusta. Lisäksi heillä on naisten resurssikeskushanke, joka parantaa naisten työllisyys- ja toimeentulotilannetta tarjoamalla koulutusta ja mahdollisuuden ryhtyä pienyrittäjäksi lainaohjelman avulla Somaliassa. Myös heidän Suomessa tekemänsä työ suuntautuu naisten ja tyttöjen hyvinvoinnin edistämiseen. Suomen Afrikkalaiset työttömät ry ovat perustaneet ulkoministeriön tuella kaksi ammatillista oppilaitosta Somaliaan. Näissä opetetaan rakennusalaa, puusepäntöitä, sähkötöitä, räätälöintiä, tietotekniikkaa ja pitopalvelutoimintaa. Kiinnostava tapa yhdistää kotimainen ja kehitysyhteistyö on ollut lähettää Suomessa asuvia somalialaisia nuoria vapaaehtoisiksi kouluihin Somaliaan. Kummatkin osapuolet oppivat ja hyötyvät tästä toiminnasta. DaisyEläkeläiset ry:n jäsenet kutovat lapasia ja sukkia Syyrian pakolaisille. Näitä on viety pakolaisleireille muun muassa Turkkiin.

5.13 Yhteenveto palveluista

Seuraavaan taulukkoon on koottu järjestöjen tarjoamat palvelut. Työ lasten ja nuorten parissa, kulttuuripalvelut, omakielinen neuvonta ja palveluohjaus sekä kielenopetus ja kaksikielisyyden kehittäminen ovat yleisimpiä järjestöjen palveluja.

Kuvio 1. Yhteenveto palvelujen yleisyydestä

6 Rahoitusmuodot

6.1 Tuotteistaminen ja hinnoittelu

Palvelujen tuotteistaminen, hinnoittelu ja markkinointi on yleensä kaikille uusille palveluntarjoajille vaikeaa ja niiden hallinta vaatii koulutusta ja usein mentorointia. Kaikille aloittaville yrittäjille suositellaan yritysneuvontaa ja yrittäjyyskoulutusta. Hanketoimintaa voidaan kuitenkin pitää myös tuotteistamisena tai ainakin sen esiasteena, sillä hankesuunnitelmassa kuvataan, mitä toimintoja yhdistys aikoo järjestää ja mitä tämä tulee maksamaan. Seuraavassa on toimijoiden osin ristiriitaisia näkemyksiä tuotteistamisesta ja hinnoittelusta.

Hirveästi on hyviä ideoita ja osaamista, mutta tuotteistaminen on hankalaa, hinnoittelu ja vaikeimmaksi tulee myyminen, mihin myydään, kenelle voidaan kilpailuttaa. Ammatillinen ote puuttuu.

Tuotteistaminen ei ole ongelma, mutta kuka ostaa tuotteita.

Minusta ei olisi vaikeaa. Me teemme sitä nyt. Kun teet projektihakemuksen, siellä on vähän sitä, menot ja näin, mutta meillä ei voi olla voittoa.

Jos tietää, mikä on raami, minkä alle tai yli ei saa mennä, niin suurin piirtein tietää, minkälaisella budjetilla sitä työtä voi tehdä.

Kun järjestö lähtee miettimään palvelutoiminnan kehittämistä, pitää tarkistaa, että mahdollisuus palvelutoimintaan on mainittu yhdistyksen säännöissä. Jos näin ei ole, niin toiminnan aloittaminen vaatii sääntöjen muutoksen, joka puolestaan edellyttää, että kolme neljäsosaa jäsenistöstä suostuu tähän.

6.2 Avustukset ja hanketoiminta

Avustus-sana kattaa piiriinsä sekä yksittäiseen tapahtumaan myönnetyt avustukset että esimerkiksi Raha-automaattiyhdistykseltä tai TE-hallinnolta saatavat monivuotiseen hanketoimintaan myönnetyt avustukset. Avustusten vuosimäärät voivat vaihdella muutamista sadoista yli sataan tuhanteen euroon. Monet kaupungit tukevat järjestöjä antamalla avustuksia vuokriin, antamalla tiloja käyttöön ilmaiseksi tai alennetulla vuokralla tai myöntämällä avustuksia suoraan jotakin toimintaa varten.

Ylipäättään järjestökentällä on se perusajatus, että haetaan Rahikselta avustusta ja lähdetään sitten tekemään.

Aloittelevat järjestöt hakevat avustusta yleensä omilta kunniltaan. Tämän selvityksen haasteena maahanmuuttajajärjestöjen saamien avustusten selvittämisessä ovat kuntien erilaiset tilastointimenetelmät ja avustusjärjestelmät. Osa kunnista ei tilastoi erikseen maahanmuuttajajärjestöjen hakemia tai niille myönnettyjä avustuksia. Näin osa avustusta myöntävistä tahoista ei ole myöskään tietoinen hakijayhdistyksen jäsenistöstä. Joissakin kohdin yhdistyksen nimi saattaa viitata tietyn kansallisuuden omaavien henkilöiden perustamaan yhdistykseen. Olettamukset eivät kuitenkaan anna luotettavaa tietoa yhdistyksen taustoista saati maahanmuuttajajärjestöjen saamista avustuspäätöksistä. Lisäksi kunnissa on erilaiset avustusjärjestelmät: joissakin kunnissa on kohdistettuja avustuksia maahanmuuttajajärjestöille ja joissakin kunnan myöntämät avustukset ovat avoimia kaikille järjestöille niiden luonteesta riippumatta.

Meillä on valtavat erot virastojen välillä siinä, miten he tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Eri hallintokunnilla on erilaiset perinteet siitä, kuinka paljon järjestöjä käytetään palveluiden tuottamisessa. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimella on usein paljon yhteistyötä järjestöjen kanssa ja ne myös käyttävät kolmatta sektoria alihankkijana. Vaikka edellä mainitut toimialat näyttäytyvät keskeisinä yhteistyötahoina, vaihtelevat avustukset suuresti kunnittain, maakunnittain ja alueittain.

Kaupungin näkökulmasta järjestöillä on vaikka mitä palveluja, joita ne ei edes ajattele palveluiksi.

Kunnilta saatujen vastausten perusteella kaupunkien myöntämät avustukset ovat yleensä suhteellisen pieniä, sadoista euroista muutamiin tuhansiin euroihin. Tämä selittyy osin hakijoiden runsaalla määrällä ja myös sillä, että avustuksia haetaan usein vain yksittäisiin tapahtumiin. Kuitenkin joukossa on myös huomattavia kymmenien tuhansien suuruisia avustuksia.

Maahanmuuttajayhdistysten toiminta on monenlaista, on kulttuuritoimintaa, toimintaa lapsille, nuorille ja aikuisille, käsitöitä, ruoanlaittoa, tanssia, jalkapalloa ja tämä monipuolinen toiminta ei istu kaupungin siilomaiseen toimintatapaan. On monia uusia yhdistyksiä, joissa on mukana myös nuoria ihmisiä.

Ongelmana voi olla se, että laaja-alaisen yhdistysten on hankala hakea avustusta, kun kunkin hallintokunnan avustukset myönnetään tietyille kohderyhmille ja tiettyihin tarkoituksiin.

Kuntien ja RAY:n lisäksi järjestöt hakevat avustuksia erilaisilta säätiöiltä, aluehallintovirastoilta, ministeriöiltä, TE-hallinnolta, Taiteiden edistämiskeskukselta ja seurakunnilta. Osa järjestöistä on ollut myös kumppaneina EU-hankkeissa.

EU-hankkeiden omarahoitusosuudet ovat kuitenkin järjestöille lähes mahdottomia hankkia, ellei sitten esimerkiksi Raha-automaattiyhdistyksen avustusta voida käyttää omarahoitusosuutena.

Hanketoiminta tukee monin eri tavoin palvelutuotantoa, sillä hankerahoituksen saaminen edellyttää, että järjestön perusasiat, kuten toimintakertomukset, vuosikoukukset ja tilinpäätökset, on hoidettu yhdistyslain mukaisesti.

Raportointikäytännöt vaihtelevat avustustyypistä riippuen. Rahoituksen saamiseksi hakijalta edellytetään yleensä toimintasuunnitelman ja -budjetin esittämistä. Rahoituskauden päättyessä rahoittajalle on usein toimitettava tilinpäätös ja toimintakertomus. Tapahtumien kävijämääristä kerätään niin ikään tietoa. Oulussa liikuntatoimen I Love Sport Oulu -hanke järjestää yhteisiä tapaamisia, joissa järjestöjen kanssa käydään läpi sitä, miten yhteistyö on sujunut, miten toimintoja on järjestetty ja miten asiat on hoidettu.

Hanketoiminta onkin yksi väylä palveluntuottajaksi. Aiemmin kuvattua järjestötoiminnan kehityskaarta kuvastaa hyvin Palo-hankkeen historia. Palo oli Turun kaupungin hallinnoima ESR-hanke, jossa kaupunki osti neuvontaa Sondipilta. Sitä ennen jo vuosina 2006 - 2007 Turun TE-toimiston Promenio-hanke kokeili omakielistä neuvontaa. Promeniossa hankittiin pienimuotoisesti neuvontaa yhdistyksiltä ja niitä koulutettiin tätä toimintaa varten. Sen jälkeen Palo-hanke jatkoi ja laajensi omakielisen neuvonnan Infotoriksi. Promenio toimi myös Tampereella ja aloitti siellä myös omakielisen neuvonnan. Kesti siis lähes kymmenen vuotta ennekuin toiminta siirtyi hankepohjalta ostettavaksi palveluksi.

Kiinnostava huomio tämän selvityksen perusteella on se, että moni järjestö on perustettu erilaisten hankkeiden tai ESR-projektien tuloksena tai tukemana. Näitä ovat esimerkiksi varsinaissuomalaiset yhdistykset Mun Salo ry, Inkeriläiset ja Eestiläiset ry, Yhdessä-yhdistys ry ja Sondip ry.

6.3 Maksusitoumukset, palvelusetelit ja pienet palvelujen ostot

Joidenkin maahanmuuttajayhdistysten palvelujen tuottaminen ja toiminnan rahoittaminen on mahdollistunut sen kautta, että kunta antaa maksusitoumuksen asiakkaasta järjestölle tai että asiakas saa palvelusetelin tietyn palvelun hankkimista varten. Kunta voi ostaa suoraan pieniä palveluja ilman kilpailutusta. Toiminnalla on palvelun tuottamisen lisäksi myös tärkeä työllistävä merkitys.

Toiminnan alkuvuosina Monika-Naiset liitto ry:n turvakoti Mona toimi kuntien myöntämällä asiakaskohtaisilla maksusitoumuksilla. Vähitellen syntyi ostopalveluyhteistyö Helsingin kaupungin kanssa. Maksusitoumus yksittäisistä asiakkaista onkin yksi väylä palvelutuotannon aloittamiseen.

Toinen väylä palveluntuottajaksi voi tapahtua pienien hankintojen kautta. Helsingin kaupunki on solminut Familia Club ry:n ja African Care ry:n kanssa kumppanuussopimuksen lastenhoidon järjestämiseksi kotivanhempien suomi toisena kielenä

(S2) -kurssien aikana. Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut on ostanut yhdistyksiltä mm. näyttelypalveluita kuten pystytys, purku, avajaisjärjestelyt, kuratointi sekä pitopalvelu. Yhdistyksen kanssa solmitaan ostopalvelusopimus, jossa määritellään, mitä kulttuuripalvelut toivovat ja mitä yhdistys tarjoaa. Yhdistykselle maksetaan, kun työ on tehty.

Kiinnostava rahoitusmahdollisuus on palveluseteli. Tämän selvityksen aineistossa sitä käytettiin vain Inkeriläiset ja Eestiläiset ry:n ylläpitämässä päiväkodissa. Voisi arvioida, että tulevaisuudessa palveluseteliä voisi hyödyntää laajemminkin järjestöjen palvelutuotannossa.

6.4 Jäseniltä ja asiakkailta kerätty rahoitus sekä yrityssponsorointi

Järjestöjen omarahoitus herätti haastatteluissa keskustelua ja osin ristiriitaisiakin näkemyksiä siitä, onko toiminta pelkkien jäsenmaksujen turvin mahdollista. Jotkut järjestöt rahoittivat kuitenkin laajaa toimintaa jäsenmaksuilla. Esimerkiksi kolmen yhdistyksen tiloissa toimii moskeija ja tilan useiden tuhansien eurojen kuu-kausivuokra kerätään jäsenmaksuilla. Jäsenmaksujen perintä saattaa kuitenkin olla vaikeaa. Suomalaisessa yhteiskunnassa ja järjestötoiminnassa peruskivenä ovat nimenomaan jäsenmaksut ja valtakunnallisten liittojen jäsenmaksupalautukset paikallisyhdistyksille. Haastatteluissa nousi myös esiin, että maahanmuuttajat osallistuvat toimintaan, mutta eivät halua liittyä varsinaisesti jäseniksi, koska suhtautuminen yhdistystoimintaan on ennakkoluuloista tai sitä kohtaan on pelkoja.

Joissakin järjestöissä osallistujat maksavat jäsenmaksun lisäksi osan palvelutoiminnan kuluista. Näin tapahtuu muun muassa lasten iltapäivätoiminnan tai oman äidinkielen opetuksen osalta. Asiakkaat maksavat myös esimerkiksi käsityökerhoihin liittyviä materiaalikuluja ja logopediseen materiaaliin liittyviä kopiointikuluja.

Asiakasmaksujen suhteen oli kahdenlaista näkemystä; joillekin pienetkin maksut olivat liian suuria.

Me emme pysty myymään. Todella. Ihmiset tulevat ja itkevät ja sitten me järjestetään.

Toisaalta työssä käyvät jäsenet tai asiakkaat ovat valmiita maksamaan joistakin palveluista.

Yrityssponsorointi tuli esiin vain kahden järjestön haastattelussa, vaikka sitä todennäköisesti on laajemminkin. Monet yritykset tekevätkin yhteiskuntavastuullisen tilinpäätöksen, jossa he kertovat tukemistaan kohteista. Esimerkiksi Kemin Seudun Osuuspankki on paikallisena yrityksenä halunnut tukea myös maahanmuuttajien hyvinvointia osallistumalla Mister's ry:n jalkapallojoukkueen varustehankintoihin. Tuki on mainittu heidän yhteiskuntavastuullisessa tilinpäätöksessään vuonna 2014. Voisi arvioida, että maahanmuuttajajärjestöjen toimintaan voisi saada nykyistä

enemmän yritysten tukea sponsoroinnin tai kannatusjäsenmaksujen kautta, vaikkakin näihin varoihin kohdistuu paljon muitakin tarpeita ja toiveita.

6.5 Kilpailutettavat hankinnat

Kuntien tilaaja-tuottaja -malli mahdollistaa sen, että yhdistykset voivat toimia palveluntuottajina. Kunnat ovat järjestöille kuitenkin vain yksi mahdollinen asiakas: myös yritykset ja yksittäiset henkilöt voisivat ostaa järjestöjen tuottamia palveluja. Keskiymme tässä kuitenkin lähinnä kuntien ostopalveluihin.

Hankintalain mukaisiin kilpailutuksiin osallistuminen vaatii paljon osaamista, mitä pienehköillä, nuorilla tai vielä vakiintumattomilla järjestöillä ei aina ole. Ainoastaan hyvin verkostoituneet maahanmuuttajajärjestöt osaavat hakeutua mukaan hankintaprosessiin. Myös vahvaa osaamista tarvitaan: ammattitaidon, toimitusvarmuusasteen ja tuotteistamisen asteen on oltava julkisissa kilpailutuksissa korkea, mikä sulkee pois monet toimijat. Hyvin harva haastatelluista järjestöistä oli osallistunut kilpailutettavaan palveluihin. Näitä olivat Monika-Naiset Liitto ry turvakotitoiminnan ja lastensuojelun avopalveluiden, R3 ry asumisen tukipalvelujen, PirSom ry ja Sondip ry omakielisen neuvonnan sekä Yhdessä-yhdistys ry ja Satakunnan monikulttuuriyhdistys ry kuntouttavan työtoiminnan osalta.

Ostajan kannalta keskeistä on se, miten varmistetaan laatu ja ammatillisuus. Esimerkiksi Tampereella omakieliseen neuvontaan käytetyt tunnit raportoidaan tuntiseurantalomakkeella ja asiakastapahtumat rekisteröidään Alpo-rekisteriin²⁰. Arviona toimivat kilpailutuksen laatulomakkeet sekä uusia sopimuksia solmittaessa asiakasmäärien, palveluntarpeen ynnä muiden läpikäyminen. Laatua varmistetaan tilaajan järjestämällä koulutuksilla.

Usein myös nähdään, että kilpailutuksissa hinta ohjaa valintoja ja laadulliset tekijät jäävät taka-alalle. Palveluntuottajalta vaaditaan vahvaa ja ammattitaitoista organisaatiota, jotta palvelut voidaan tuottaa mahdollisimman kustannustehokkaasti ja kilpailukykyisesti. Tällöin voi käydä niin, että järjestö luopuu palveluntuottamisesta ja jää avustusten, kumppanuus- tai yhteistyösopimusten varaan. Voidaankin kysyä, soveltuvatko julkisen sektorin kilpailuttamiskriteerit huonosti järjestö- ja vapaaehtois pohjaiseen toimintaan. Voidaan myös puhua kuntien palvelunhankintamentaliteetista: korostaako se kilpailuttamisessa taloudellisuutta ja edullisuutta vai ohjaako toimintaa kokonaistaloudellinen hyöty, jolloin kilpailutuksessa käytetään sosiaalisia kriteerejä muiden ohessa²¹?

Lautiolan (2013) selvityksen mukaan tarvittaisiin enemmän viranomaisten työn avaamista, näkyväksi tekemistä ja avointa verkostotyötä järjestöjen kanssa sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla.²² Tiedon puute vaikeuttaa etenkin pienempien järjestöjen mahdollisuuksin osallistua kilpailutuksiin. Maahanmuuttaja-

20 ALPO-rekisteriin kootaan keskitetysti maahanmuuttajien neuvontapisteiden asiakaskäynnejä.

21 Karisto, Petri & Lohivesi, Kari (2007) julkaisussa Vuorikuru (2012)

22 Lautiola 2013

järjestöissä ei välttämättä ole tietoa siitä, mihin tahoon tulisi olla yhteydessä hyvän idean tai palvelun eteenpäin viemiseksi. Järjestöt tarvitsisivat enemmän kokonaisuuden tuntemista, sillä vertaisuuteen perustuvan palvelun tuotteistaminen, hinnoittelusta puhumattakaan on vaikeaa.

Palvelutuotannon suhdetta avustus pohjaiseen toimintaan on syytä pohtia järjestöissä. RAY suosittelee, että jos järjestöllä on laajaa palvelutuotantoa, se eriytetään yleishyödyllisestä toiminnasta esimerkiksi omaan yhtiöön, jotta palvelutoiminta voidaan pitää aukottomasti erillään yleishyödyllisestä toiminnasta. RAY:n avustushakulomakkeessa kysytäänkin, vääristääkö haettu toiminta kilpailua.

Järjestön harjoittama palvelutoiminta ei ole kuitenkaan este RAY-avustuksen saamiselle, jos palvelutoiminta on selkeästi erotettu RAY-toiminnasta joko kirjanpitolisesti tai omaan yhtiöönsä. Jos avustuksin rahoitetut palvelut tuottavat voittoa, niin voitto pitää käyttää siihen toimintaan, jota varten avustus on saatu. Jos järjestön työntekijä työskentelee sekä RAY:n rahoittamassa projektissa että järjestön harjoittamassa palvelutoiminnassa, työntekijän tulee pitää erillistä työajan seuranta, jotta voidaan varmistua siitä, että avustusrahaa ei käytetä palvelutoiminnan subventoimiseen.

Jos palvelutoiminta on laajaa, kannattaa miettiä sen yhtiöittämistä. Esimerkiksi DaisyLadiesillä on pitopalvelutoimintaa, joka on nyt erillinen osuuskunta.

7 Kotouttamisen katvealueita ja kasvavia palvelutarpeita

Haastateltavilta kysyttiin, onko joitakin ryhmiä, joita nykyinen palvelujärjestelmä ei tavoita ja millä aloilla maahanmuuttajien palvelutuotannolla olisi kysyntää nyt ja tulevaisuudessa. Asiaa voi lähestyä myös siltä kannalta, millaista sosiaalista haittaa yhteiskunnalle aiheuttaa se, jos kyseistä palvelua ei järjestetä, kuten yksi haastateltava pohti. Tässä luvussa painottuvat erityisesti kuntien edustajien näkemykset.

Palveluohjausjärjestelmä voisi tosiaan ottaa paremmin huomioon ikääntyneemmät luku- ja kirjoitustaidottomat maahan muuttaneet naiset. Lisäksi suomalainen terveydenhuoltojärjestelmässä ja sen parissa työskentelevillä voisi olla paremmin hallussa, miten eri kulttuureissa koetaan sairaudet. Esimerkiksi omassa työssäni kuulen usein, että naisilla on ”pää kipeä” ja ”sydän kipeä”. Särkylääkkeen antamisella ei ehkä päästä ongelman ytimeen tässä.

Yllä oleva sitaatti havainnollistaa palvelutarpeiden monitahoisuutta. Seuraavassa on nostettu haastatteluisia esiintyneitä osin yksittäisiäkin palvelutarve-ehdotuksia keskustelua herättämään.

Neuvonta ja vertaistuki

Monissa vastauksissa korostui tarve omakieliselle neuvonnalle ja sen laajentamiselle. Myös tulkkauspalvelut nähtiin järjestöille sopivana palvelumuotona. Vertaisharrastukseen ja omakielisiin ystäväperheisiin nähtiin tarvetta. Perhepalveluille ja erilaiselle kotouttavalle ryhmätoiminnalle on kasvavaa tarvetta. Nuorten läksykerhotoiminta on myös merkityksellistä samoin kuin kaikki työllistymiseen liittyvä neuvonta. Oma erityisalanansa on tuki ihmiskaupan uhreille.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut

Oman äidinkielen sekä kulttuurin tukeminen, vapaa-ajan toiminta sekä asukastalojen ja kulttuurikeskusten toiminta nähtiin maahanmuuttajajärjestöille sopivaksi toiminnaksi. Esitettiin myös, että valtakunnallisesti pitäisi olla (velvoittavat) ohjeet liikuntapalveluiden järjestämisestä maahanmuuttajille. Kulttuurien erilaiset tarpeet tulisi huomioida toimintojen järjestämisessä. Lisäksi tuotiin esiin järjestöjen rooli kulttuurien tuntemuksen lisäämisessä ja asennemuokkauksessa suomalaisen keskuudessa.

Monikielinen uutistuotanto

Monikielistä uutistuotantoa voisi järjestää netin kautta ja samalla hyödyntää tätä viestintämuotoa esimerkiksi yhtenä neuvonnan väylänä. Uutisankkureiden

palkkioihin tulisi hankkia rahoitus. Monikielisten uutisten konseptin suunnittelu ja tuotteistaminen soveltuisi järjestöille.

Asumisen tukipalvelut

Asunnottomuus on merkittävä ongelma maahanmuuttajaväestön parissa, ja asumiseen kaivattiin tukipalveluja. Asumiseen voi liittyä paljon uusia asioita, jotka voivat tietämättömyyden vuoksi aiheuttaa ongelmia vuokranantajan kanssa, pahimmassa tapauksessa vesivahinkoja, häätöjä jne.

Päivähoito ja varhaiskasvatus

Päivähoidon alalla voisi tarjoutua palvelumahdollisuuksia järjestöille, jos ammatilliset edellytykset täyttyvät.

Ikäihmisten palvelut

Ikäihmisten tukeminen ja hoiva on kasvava toimiala niin kantaväestön kuin maahanmuuttajien kohdalla. Maahanmuuttajaväestössä on paljon sosiaali- ja terveydenhuollon alan koulutuksen saaneita, joten ikäihmisten palvelut tarjoavat mahdollisuuksia järjestöille ja yrityksille.

Mielenterveyspalvelut ja kuntoutus

Äidinkielen puheterapian tarve nousi esiin muutamassa haastattelussa. Puheterapiaa voidaan tarvita myös esimerkiksi vammautumisen yhteydessä.

Dementiapotilaiden hoidossa tarvitaan potilaan äidinkielen omaavaa ammattilaista, jotta pystytään päättämään, onko kyse ”kielestä vai muistista”.

Mielenterveyspalvelujen suhteen tuotiin esiin äidinkielisten mielenterveyspalvelujen merkitys sekä ennaltaehkäisevän työn tarve. Yhdessä haastattelussa tuotiin esiin heikosta itsetunnosta johtuvat ongelmat, joita ei tunnusteta tarpeeksi ajoissa. Seurauksena voi olla masentuneisuutta ja passivoitumista.

Yllä mainittujen palvelutarpeiden lisäksi haastateltavat toivat esiin ryhmiä, jotka voivat jäädä kotouttamispalveluiden ulkopuolelle. Näitä ovat paperittomat, tutkintopiskelijoiden puoliset, kotiäidit, ihmiskaupan uhrit sekä EU-maista turisteina tulleet, jotka haluavat jäädä tänne. Lisäksi muistutettiin työperäisten maahanmuuttajien palvelutarpeista.

8 Johtopäätökset ja suosituksia

8.1 Keskeiset havainnot

Järjestötoiminta Suomessa ja muualla maailmassa on kummunnut aikoinaan keskinäisen tuen ja lähimmäisen avun ajatuksesta. Tämä pätee myös maahanmuuttajajärjestöjen kohdalla. Vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, joustavuus, käyttäjälähtöisyys sekä helppo lähestyttävyyys ovat järjestöjen vahvuuksia. Niiden erityisosaamiseen kuuluu kieli- ja kulttuuriosaaminen sekä mahdollisuus kohdata tarvelähtöisesti niitä, joita julkisen sektorin voi olla vaikea tavoittaa. Tästä syystä maahanmuuttajajärjestöt ovat kiinnostavia myös kunnille, jotka haluavat kehittää palvelujensa monituottajamallia.

Alusta lähtien pitäisi kotoutumistyössä olla mukana oman maan kansalaisia. Ihminen vertailee koko ajan sitä, miten asiat tehdään omassa maassa ja kun on saman maan kansalainen, osaa kertoa asioita tällä tavalla. Näin vältetään väärinkäsityksiä.

Selvityksessä on kuvattu lukuisia esimerkkejä siitä, miten maahanmuuttajajärjestöjen tarjoamat palvelut tukevat osallisuutta ja kotoutumista. Selvityksen tarkoituksena oli kartoittaa maahanmuuttajajärjestöjen palvelutoiminnan laajuutta, toimialoja, kohderyhmiä ja rahoitusta. Lisäksi on pohdittu maahanmuuttajajärjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä palveluiden hankinnassa ja tuottamisessa.

Selvitys osoittaa, että maahanmuuttajien järjestötoiminta ja palvelutuotanto on laajaa ja monipuolista. Se kattaa kaikki ikäryhmät ja useimmat elämän osa-alueet. Monen järjestön toiminta kohdistuu maahanmuuttajataustaisen väestön lisäksi myös laajempaan väestöön esimerkiksi asenne- ja kulttuurityönä. Yleisimpiä järjestöjen tarjoamia palveluja ovat työ lasten, nuorten ja perheiden parissa, omakielinen neuvonta sekä kulttuuritoiminta.

Maahanmuuttajajärjestöjen toiminta ei ole kuitenkaan alueellisesti kattavaa, vaan aktiivisten maahanmuuttajajärjestöjen määrä vaihtelee huomattavasti paikkakunnittain. Toiminta on aktiivista ja moninaista siellä, missä maahan muuttaneita on paljon ja väestö on heterogeenista. Erityisesti pienemmällä paikkakunnilla maahanmuuttajajärjestöjen toiminta on vielä pientä tai jopa olematonta. Eri paikkakuntien ja alueiden viranomaisilla onkin varmasti paljon opittavaa toisiltaan siinä, miten maahanmuuttajajärjestöjen yleisiä toimintaedellytyksiä tuetaan ja saadaan järjestöjä osallisiksi erilaisten palvelujen tuottamiseen.

Järjestöjen toiminnan rahoitus koostuu pääosin jäsenmaksuista ja erilaisista avustuksista. Lähes kaikissa selvitykseen osallistuneissa kunnissa myönnetään avustuksia maahanmuuttajajärjestöille. Nämä kuntien myöntämät avustukset, vaikka

ovatkin usein pieniä määrältään, ovat tärkeitä etenkin toimintaansa aloitteleville järjestöille. Toiminnan kasvaessa ja vakiintuessa järjestöt saattavat päästä Raha-automaattiyhdistys ry:n tai työllisyyspoliittisen avustuksen tai jonkin muun hankerahoituksen piiriin. Tämä mahdollistaa oman toimitilan hankkimisen ja ensimmäisten työntekijöiden palkkaamisen.

Hankkeissa opittu toiminnan organisoiminen, tuotteistaminen, taloushallinta ja tiedottaminen sekä verkostoituminen näyttäisivät luovan hyvän perustan sille, että palveluita kyetään tarjoamaan julkiselle sektorille ostopalveluina. Aineistossa on esimerkkejä hankerahoituksella alkaneista ja kehitetyistä toiminnoista, joita kunnat ostavat järjestöiltä erilaisina ostopalveluina. Maahanmuuttajajärjestöjä, joiden ammatillinen ja liiketaloudellinen osaaminen riittää kunnallisiin kilpailutuksiin osallistumiseen, on Suomessa tämän selvityksen mukaan vain kourallinen.

Selvitykseen osallistuneista järjestöistä vain kuudelta kunta tai valtio osti palveluja varsinaisen kilpailutuksen kautta. Nämä järjestöt toimivat Helsingissä, Turussa, Porissa, Vantaalla ja Tampereella. Palvelut liittyivät omakieliseen neuvontaan, asumispalveluihin, turvakotitoimintaan sekä kuntouttavaan työtoimintaan. Selvityksen mukaan hyvin monella järjestöllä on jo kuitenkin laajaa osaamista sekä palvelutuotantoon liittyvää tietotaitoa. Maahanmuuttajajärjestöillä on potentiaalia osallistua monialaisena yhteistyönä nykyistä laaja-alaisemmin kuntien ostopalvelujen tuottamiseen. Yhteistyön muodoissa, kuntien kyvyssä avata kilpailutuksiaan ja järjestöjen osaamisessa on kuitenkin kehittämistä.

Vapaaehtoistyöhön perustuvien, pienillä rahoituksilla palveluja tarjoavien järjestöjen haasteena on usein vapaaehtoisten aktiivien väsyminen ja toiminnan jatkumisen turvaaminen. Vapaaehtoisjärjestötkin tarvitsevat taloudellisia resursseja toimintamenoihin ja kannustaakseen vapaaehtoisiaan. Lyhytaikaisilla hankerahoituksilla palveluita tuottavat järjestöt kohtaavat toiminnan pitkäjänteiseen kehittämiseen liittyviä vaikeuksia silloin kun suuri osa toimihenkilöiden ajasta menee rahoitusten hankkimiseen. Eri kehitysvaiheessa olevat järjestöt tarvitsevatkin rahoitukseen ja osaamiseen liittyvää tukea pitääkseen yllä toimintaansa ja kehittyäkseen. Siirtyminen ostopalveluiden tuottajaksi vaatii monenlaista uutta osaamista.

Kuvio 2. Palveluiden tuottamistavat

Yllä oleva kolmio kuvaa sitä, miten järjestöt mahdollistavat erilaisten palveluiden tuottamisen. Järjestötoiminnan lähtökohta ja usein myös keskeisin ja yleisin toimintatapa on vapaaehtoistyö. Järjestöissä tuotettava lisäarvo syntyy usein juuri vapaaehtoistoiminnasta. Pelkän vapaaehtoistyön pohjalta toimiminen suo vapauden suunnata toimintaa jäsenistön toiveiden mukaisesti, kun taas ulkopäin rahoitettua toimintaa säätelevät tietyin osin rahoittajan asettamat ehdot ja odotukset. Ilman palkattua henkilökuntaa toimivat vapaaehtoisjärjestötkin voivat saada pieniä avustuksia, joilla maksetaan toiminnan kuluja ja esimerkiksi palkkioita ohjaajille. Kuten aiemmin on jo kuvattu, osa vapaaehtoisjärjestöistä siirtyy ajan myötä hankerahoituksella toimiviksi, vaikkakin vapaaehtoistoiminta voi edelleen säilyä tärkeänä osana järjestön toimintaa.

Ostopalveluina tarjottavan toiminnan onnistuminen edellyttää vahvaa ammattitaitoa, pitkäjännitteisyyttä, liiketoimintaosaamista ja kykyä arvioida omaan toimintaansa. Tämä on osasy siihen, miksi toistaiseksi on niin vähän maahanmuuttajajärjestöjä, jotka pystyvät osallistumaan julkisiin tarjouskilpailuihin ja ostopalveluiden kautta rahoittamaan tarjoamiaan palveluita. Toinen syy on kuitenkin se, että melko harvat kunnat ovat kehittäneet omia toimintaprosessejaan ja verkostoitumistaan maahanmuuttajajärjestöjen kanssa niin, että kilpailutuksiin osallistuminen mahdollistuisi maahanmuuttajajärjestöille.

Järjestöillä on monia rooleja, tavoitteita ja tehtäviä, joista palvelutuotanto on vain yksi osa-alue. Järjestöistä osa ei koskaan saavuta palvelutuotantoa, osa ei puolestaan edes lähtökohtaisesti tavoittele sitä, vaan niille riittää vapaaehtoistoiminnalla ja/tai hankerahoituksin tuotettujen palvelujen tarjoaminen.

8.2 Kehittämissuositukset

Järjestöstrategiat ja kotouttamisohjelmat

Valtioneuvoston periaatepäätös demokratian edistämiseksi linjaa, että kullakin ministeriöllä tulee olla voimassa oleva kansalaisjärjestöstrategia. Kansalaisjärjestöstrategioita on kehitetty myös monilla alueilla ja yksittäisissä kunnissa. Näissä strategioissa tulisikin huomioida myös maahanmuuttajajärjestöjen rooli kotoutumista ja hyviä etnisiä suhteita edistävässä työssä.

Maahanmuuttajajärjestöjen rooli sekä niiden toiminnan tukeminen ja rahoitus tulisi riittävän konkreettisesti huomioida kuntien kotouttamisohjelmissa. Kunnissa toimivat kotouttamisasioiden tai maahanmuuttoasioiden neuvostot ja neuvottelukunnat voivat toimia foorumina viranomaisten ja järjestöjen dialogille ja yhteistyölle. Ne voivat myös koordinoida kuntien ja järjestöjen toimintaa. Selkeä vastuunjako viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen välillä on perusta yhteistyölle.

Järjestötoiminnan tukeminen

Eri kehitysvaiheessa olevat yhdistykset tarvitsevat erilaista tukea sekä osaamisen kehittämisen että rahoitusten hakemiseen. Kuntien järjestöille antaman tuen tulisi lähteä verkostoitumisesta sekä luottamuksen ja pitkäjänteisen yhteistyön rakentamisesta.

Kunnat ja vakiintuneemmat järjestöt voivat tukea osaamisen kehittämistä järjestöissä antamalla raportointiin, verkostoitumiseen, viestintään, liiketalousosaamiseen, tuotteistamiseen ja johtamiseen liittyvää koulutusta ja mentorointia. Esimerkiksi Pakolaisapu ry, Väestöliitto ry ja muutamat maahanmuuttajajärjestöjen kattojärjestöt ovat tukeneet pienempien järjestöjen osaamisen kehittämistä.

Koulutusta ja muuta tukea voidaan toteuttaa yhteistyössä yritysneuvontaorganisaatioiden kanssa, esimerkiksi uusyrityskeskuksissa. Monessa järjestössä on luontaisesti yritysmäistä otetta, jolloin liiketoimintaideoita voi syntyä helpostikin. Silloin on hyvä miettiä, olisiko yritystoiminta oikea toimintatapa kehittää ja tuotteistaa palvelua eteenpäin.

Kunnat voivat tukea järjestöjä taloudellisesti antamalla käyttöön toimintatiloja, pieniä starttiraha-avustuksia, teknistä tukea tai mikrolainoja. Järjestöjen pitkäjänteisen toiminnan kehittymisen kannalta olisi toivottavaa, että järjestöillä olisi monipuolista varainhankintaa. Jos järjestön koko rahoitus tulee hankerahoituksesta, muun toiminnan kehittämiseen jää niukalti resursseja. Järjestöillä tulisi olla mahdollisuus hakea rahoitusta myös esimerkiksi palvelu- ja tuotekehittelyyn, järjestötoiminnan vahvistamiseen ja tuotettujen palvelujen vaikuttavuusarviointiin.

Kilpailusmenetelmien kehittäminen

Kuntien tulisi huomioida palvelutuotannon ostopalvelukilpailutuksissa maahanmuuttajajärjestöjen potentiaali. Niiden tulisi kehittää tarjouskilpailumenettelyjään siten, että myös maahanmuuttajajärjestöt pystyvät niihin osallistumaan. Kunnissa

tulisi pohtia, miten kilpailutuksista informoidaan ja millaisia kriteereitä valinnoissa käytetään. Sosiaalisten kriteerien käyttö tarjouskilpailuissa on kunnille arvovallinta, mutta se voi olla myös hyvin pragmaattinen, kokonaistaloudelliseen arviointiin perustuva valinta.

Tarjouspyyntöjen pilkkominen pienempiin osiin voisi osaltaan mahdollistaa ostopalvelujen tuottamisen pienemmille toimijoille, kuten maahanmuuttajajärjestöille. Maahanmuuttajajärjestöt tulisi ottaa mukaan jo palvelunmuotoiluprosessiin. Näin prosesseista itsestään tulisi näkyvämpiä ja useammille järjestöille tarjoutuisi mahdollisuus verkostoitua ja kehittää omaa osaamistaan.

Omaehtoisen toiminnan säilyttäminen

Yksi ongelma kilpailutuksessa voi olla, että järjestöjen toiminnan moninaisuus ja omaehtoisuus kapenee. Jos järjestö päättää lähteä kehittämään ostopalveluna rahoitettua palvelutuotantoaan, olisi kuitenkin hyvä, että varsinainen kansalaistoiminta voi edelleen jatkua. Kilpailutuksessa rahoittaja asettaa tuotettavalle palvelulle tarkat kriteerit tai reunaehdot, mikä voi haitata järjestön mahdollisuuksia kehittää toimintaansa omista lähtökohdistaan.

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus arvioi parhaillaan mahdollisuutta innovatiivisten hankintojen käyttöönottoon. Innovatiivisessa hankinnassa järjestötoimijoille "esitetään haaste", johon järjestöt voivat vastata tarjoamalla omia innovatiivisia ratkaisujaan - sen sijaan, että rahoittaja määritteli palvelun sisällön etukäteen.

Järjestökumppanuus ja vertaisoppiminen

Yksi keino kehittää maahanmuuttajajärjestöjen osaamista palvelujen tuottamisessa on tarjota palvelua yhdessä kokeneemman palveluntuottajan kanssa. Nämä kumppanuudet voisivat rakentua siten, että kokeneempi maahanmuuttajajärjestö tukee aloittelevaa tai että maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten järjestöt rakentavat palvelukumppanuuden ja tarjoavat palveluitaan yhdessä. Yhdistyksen hallitukseen tulisi saada mukaan eri alojen ammattilaisia, jotta saadaan uutta näkemystä ja osaamista.

Uusia toiminta-alueita

On olemassa toiminta-alueita, joissa maahanmuuttajajärjestöt eivät vielä toimi, mutta joissa olisi tarvetta kieli- ja kulttuuritietoisille toimijoille. Tällaisia ovat esimerkiksi turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminta.

EU-hankkeiden kansalliset osuudet ja ennakot

Monella järjestöllä olisi tietotaitoa EU-hankkeiden toteuttamiseen, mutta ongelmana ovat kansalliset rahoitusosuudet ja se, että osassa hankkeista ei makseta ennakkoja. Tähän pitäisi kehittää ratkaisuja, sillä muuten maahanmuuttajajärjestöt jäävät Eurooppa-rahoitteisten hankkeiden ulkopuolelle tai niille jää vain osatoimittajan rooli.

Raportoinnin kehittäminen ja vaikuttavuuden osoittaminen

Palvelutoiminnan kehittämisen kannalta on oleellista, että järjestöt pystyvät osoittamaan toimintansa vaikuttavuuden hyvän raportoinnin ja arvioinnin avulla. Järjestöjen kotisivut tarjoavat raportointiin hyvän mahdollisuuden: esimerkiksi toimintakeromuksen julkaiseminen järjestön nettisivulla lisää uskottavuutta ja luotettavuutta. Varsinkin isoissa kaupungeissa viranomaiset voivat vaihtua ja siksi viranomaisille suunnatun tiedotustoiminnan pitäisi olla jatkuvaa.

Kustannustehokkuuden arviointi on tärkeää: jos voidaan osoittaa järjestöjen työn kustannustehokkuus, on helpompi myös esittää toiveita toiminnan kehittämisen rahoitukseen.

Lähteet

Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen. Valtioneuvoston demokradiapoliittinen selonteko 2014. Helsinki: Oikeusministeriö, Selvityksiä ja ohjeita 14/2014.

Karisto, Petri & Lohivesi, Kari (2007) Hankintamentaliteetit julkisten palvelujen ulkoistamisessa: sisältö ja seuraukset. Kunnallistieteellinen aikakauslehti 1707.

Kunnat.net. <http://www.kunnat.net/fi/Sivut/default.aspx>.

Lautiola, Hannele (2013) Kumppanuutta kotouttamisen kentillä. Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Helsinki: Suomen kulttuurirahasto, Osallisena Suomessa.

Maahanmuuton ja kotoutumisen suunta 2011-2014. (2015) Helsinki: Sisäministeriön julkaisu 2/2015.

Mäenpää, Marja (2008) Turussa toimivien monikulttuuristen ja maahanmuuttajayhdistystenosaaminen, resurssit ja tarpeet. Turku: SONDIP - Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto ry.

Niemelä, Seppo (2007) Demokratia ja kansalaisvaikuttaminen. Hallituksen politiikka-ohjelmat.

Osallisuus-sanasto. Jelli järjestötietopalvelu. <http://www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoa/osallisuus-sanasto/>

Palvelykyselyiden tulokset. TEM raportteja 12/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Palvelustrategia (2012) Helsingin kaupunki: Palvelustrategiatyöryhmä. Kaupunginhallituksen ilta-koulu 6.2.2012.

Palveluliiketoiminnan sanasto. Helsinki: TEKES.

Pyykkönen, Miikka (2007). Järjestäytyvät diasporat: Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 306. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Seppänen, Katri (2010) Selvitys Keski-Suomen maahanmuuttajayhdistyksistä. Jyväskylä: Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Sosiaaliset kriteerit mukaan julkisiin hankintoihin. www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2014/Sivut/Sosiaaliset-kriteerit-mukaan-julkisiin-hankintoihin.aspx

Timonen, Joonas (2014) Uskonnollisten yhteisöjen tekemä maahanmuuttajien kotoutumista edistävä työ Uudellamaalla. Helsinki: Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Tolvanen, Pirita ym. (2013) Yritykset toteuttamassa itseään - ja palvelemissa yhteiskuntaa. Casebook. Kolmas lähde. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun pienyrityskeskus.

Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta. (2013) Helsinki: Sisäministeriö.

Vanhapiha, Elina ym. (2013) Yritykset toteuttamassa itseään - ja palvelemissa yhteiskuntaa. Handbook. Kolmas lähde. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun pienyrityskeskus.

Vuorikuru, Ilkka (2012) Maahanmuuttajajärjestöt palveluntuottajina? Impulsseja. Kesäkuu 2012. Helsinki: Kalevi Sorsa Säätiö.

Liite 1

Haastatteluun tai sähköiseen kyselyyn osallistuneet henkilöt ja tahot

Abdullahi Yalahow Abfi, Helsinki Islam Keskus
Abdirasak Ahmed Adan, Helsinki Islam Keskus
Farhan Mohammed Ahmed, Lieksan Somali perheyhdistys ry
Jasmal Ali, PirSom Pirkanmaan somaliyhdistys ry
Mohamed Ibrahim Arab, Helsinki Islam Keskus
Anne Eriksson, Kouvolan kaupunki
Matti Forsberg, Suomen Pakolaisapu ry, Järjestöhautomo
Alfia Fia Hafiz, Kauhavan kaupunki
Natalie Gerbert, Monika-Naiset Liitto ry
Tatiana Golub, Etnika-Kainuu ry
Ramona Halarescu, Mun Salo ry
Burhan Hamdon, Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry
Abdishakuur Hassan, Pohjois-Suomen somalialainen tukiyhdistys ry
Sari Hammar, Diakonia-ammattikorkeakoulu
Ahmed Hersi, Suomen Afrikkalaiset työttömät ry
Katri-Maria Hirvonen, DaisyLadies ry
Satu Holappa, Raahen Monikulttuurinen yhdistys TOIVO ry
Vesna-Laine Huttunen, Inkerikeskus ry
Jama Aden Ismail, Helsinki Islam Keskus
Anastasia Julkunen, Avain tulevaisuuteen ry
Sari Kanervo, Turun kaupunki
Raija Kovanen, Kuopion kaupunki
Outi Koivisto, Tampereen kaupunki
Hülya Kytö, DaisyEläkeläiset ry
Sanna Laukkanen, ETNO (aiemmin järjestöhautomo)
Le Thi Mai Trinh, Yhdessä-Yritys ry
Pirjo Lehtinen, Turun kaupunki
Juha Mallat, R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry
Karin Mickelsson, Eesti Lastering ry
Nur Mohamed, African Care ry
Tarja Munne, Joensuun kaupunki
Abdullahi Musse, Sahan seura ry
Salla Mäkelä, R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry
Marja Nyrhinen, Tampereen kaupunki
Marianne Mört, Tornion kaupunki
Tuija Norlamo, Espoon kaupunki

Claudia Nystrand, Monaliiku Monikansallisten naisten liikunta ja kulttuuri ry
Leena Oksanen, Espoon kaupunki
Francis Oyeyiola, Kpanlogo Yede ry
Jani Paananen, Oulun kaupunki
Hanna-Leena Partinen, Joensuun seudun monikulttuuriryhdistys ry (JoMoni)
Marina Pelgemäinen, Tmi Marina Pelgemäinen
Hanna-Leena Partinen, Joensuun seudun monikulttuuriryhdistys ry
Nina Pajari, Raha-automaattiyhdistys
Ilkka Passlin, Kemin kaupunki
Nina Patanen, Suomen Pakolaisapu ry, Järjestöhautomo
Christina Piippo, Seinäjoen kaupunki
Inna Ponomarenko , Etnika-Kainuu ry
Kaja Rahkema, Iisalmen kaupunki
Maris Reinson, Tampereen kaupunki
Tuomas Rinne, Suomen Pakolaisapu ry, Järjestöhautomo
Larissa de Roberti, Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry
Marita Samuelsson, Espoon kaupunki
Anja Sarasoja, LEIJAT -hanke
Olga Silfver, Helsingin kaupunki
Kaisa Salmela, Rovaniemen kaupunki
Otto Salo, Kokkolan kaupunki
Marita Samuelsson, Espoon kaupunki
Elvi Sirkel, Inkerinsuomalaiset ja Eestiläiset ry
Mervi Smahl-Laurikainen, Helsingin kaupunki
Virpi Talasmäki, Helsingin kaupunki
Nasir Tamac, PirSom, Pirkanmaan somaliyhdistys ry
Kristiina Teiss, Tampereen kaupunki
Uchenna Unanka, Mister's ry
Laura West, Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Sondip ry
Mia Wiik, Vaasan kaupunki
Pirjo Virta-Jawo, Porin Monikulttuuriyhdistys ry
Nafisa Yeasmin, Lapin Arktiset maahanmuuttajat ry
Ekaterina Zon, Raahen Monikulttuurinen yhdistys TOIVO ry

Liite 2

Teemahaastattelurunko järjestöille

- Kertoisitko järjestönne syntyhistoriasta, milloin ja mihin tarpeeseen se perustettiin, ketkä olivat perustamassa sitä?
- Miten toiminta on kehittynyt, millaista toimintaa oli aluksi ja millaista se on nykyään?
- Mistä eri lähteistä rahoituksenne koostuu?
- Onko teillä palkattuja työntekijöitä vai ovatko kaikki vapaaehtoisia?
- Mitkä ovat järjestöjen voimavarat kotouttamistyössä ja missä asioissa järjestöillä on haasteita?
- Ovatko toiminnat syntyneet kentän tarpeesta vai rahoittajien linjauksista vai kummastakin?
- Miten olette tuotteistaneet ja hinnoitelleet palveluitanne?
- Oletteko osallistuneet palvelujen kilpailutuksiin, jos on, kerrotko kokemuksia, jos ei, niin miksi ei?
- Onko joitakin palvelutarpeita tai asiakasryhmiä, joita palvelujärjestelmä ei ole ottanut huomioon?
- Miten koette järjestöjen palvelutuotantoroolin, sekä oman järjestönne osalta että yleisemminkin?
- Miten järjestöjen palvelutoimintaa voisi vahvistaa?

Tekijät Författare Authors Elina Ekholm (beställare vid ANM, Anne Alitolppa-Niitamo)	Julkaisuaja Publiceringstid Date September 2015 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title ARBETE FÖR GEMENSKAPEN OCH SAMHÄLLET. Invandrarorganisationer som serviceproducenter	
Tiivistelmä Referat Abstract <p>Utredningen kartlägger invandrarorganisationers serviceverksamhet, dess målgrupper, verksamhetsområden och finansieringsformer. För utredningen hördes synpunkter från över femtio aktörer i organisationer, kommuner och intressentgrupper.</p> <p>Invandrarorganisationernas serviceproduktion stöder invandrarnas delaktighet och producerar användarorienterade tjänster. Invandrarnas organisationsverksamhet och serviceproduktion är omfattande och mångsidig, men fördelas ojämnt över landet. Den riktar sig till alla åldersgrupper och täcker de flesta delområdena i livet. De vanligaste tjänsterna som organisationerna tillhandahåller är arbete med barn, ungdomar och familjer, rådgivning på det egna språket samt kulturell verksamhet. Starka sidor i de tjänster som invandrarorganisationerna producerar är förståelsen och likvärdigheten tack vare den delade erfarenhetsbakgrunden, lättillgängligheten, helhetsinriktningen och flexibiliteten.</p> <p>Merparten av de frivilligorganisationer som var föremål för utredningen verkade på frivillig basis. Många organisationer fick mindre understöd. Med understöden betalas kostnader för verksamheten och eventuellt arvoden till ledarna. I organisationens utvecklingscykel görs ett tydligt framsteg, när organisationen får projektfinansiering. Detta gör det möjligt att hyra egna verksamhetslokaler och anställa de första arbetstagarna. Än så länge finns det bara några organisationer som fått serviceavtal via konkurrensutsättning. Det kan dock bedömas att detta är en växande grupp. Kunnande som förvärvats genom projektverksamhet kan även betraktas som en väg till produktion av köptjänster.</p> <p>För att stärka invandrarorganisationernas serviceverksamhet behövs stöd för utveckling av organisationernas basverksamhet samt rådgivning och mentorskap för att utveckla projekt- och serviceproduktionen. Invandrarorganisationernas kunnande i produktionen av tjänster kan utvecklas så att service tillhandahålls tillsammans med en mer erfaren serviceproducent. Kommunerna bör beakta de tjänster som invandrarorganisationer tillhandahåller i konkurrensutsättningar av serviceproduktion, i sin understödsverksamhet och i sina partnerskap samt aktivt informera invandrarorganisationer om olika finansieringsmöjligheter. Det krävs fortsatt utredning för att visa hur verkningsfull och kostnadseffektiv invandrarorganisationernas serviceverksamhet är.</p> <p>Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avd för sysselsättning och företagande/Anne Alitolppa-Niitamo, tfn 050 3013015</p>	
Asiasanat Nyckelord Key words invandrare, organisationer, föreningar, föreningsverksamhet, tredje sektorn, frivilligorganisationer, serviceproduktion, samarbete mellan organisationer och myndigheter, integration	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN 1797-3554	Verkkajulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-035-0	ISBN 978-952-327-036-7
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 61	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish
Hinta Pris Price	
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Lönnerberg Print & Promo

Tekijät Författare Authors Elina Ekholm (commissioned by Anne Alitolppa-Niitamo at the Ministry of Employment and the Economy)	Julkaisu-aika Publiceringstid Date September 2015 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title WORK FOR THE COMMUNITY AND SOCIETY. Immigrant organisations as producers of services	
Tiivistelmä Referat Abstract <p>The study was concerned with the service provision activities of immigrant organisations, their target groups, fields of operation and forms of financing. For the study the views of more than 50 actors representing associations, municipalities, and other stakeholders were heard.</p> <p>Service production by immigrant organisations supports the involvement and integration of immigrants and contributes to user-oriented service provisions. Immigrants have a broad and diverse range of organisational activities and service production, but these are unevenly distributed in different parts of the country. The actions target all age groups and cover most aspects of life. The most commonly the services provided by these organisations relate to working with children, young people and families, advice in the immigrants' own language, and cultural activities. The strengths of service production by immigrant organisations include the understanding and equal standing based on the shared background and experiences of service providers, and accessibility, comprehensiveness and flexibility of services.</p> <p>The majority of the civic organisations covered by the study operated on a voluntary basis. Many of the organisations received small subsidies to cover the costs of the activities and to remunerate the instructors. A clear leap in the development of the organisations takes place when they start to receive project funding. This allows them to rent premises for their activities and hire employees. So far only few organisations have concluded service contracts through competitive tendering, but very likely these numbers will be growing. Competence accumulated through project work may be considered as a route to the production of services purchased by public institutions, such as municipalities.</p> <p>To reinforce service production by immigrant organisations support is needed for developing the basic operations of the organisations, and advice and mentoring to develop project activities and service production. The competence of immigrant organisations in service production could be improved by providing the services together with a more experienced service producer. Municipalities should take into account the services offered by immigrant organisations in the competitive tendering processes, and when granting financial support for NGOs and when creating partnerships with them. They should also provide information to immigrant organisations on the various financing opportunities. Further study would be needed on the impact and cost-efficiency of the service activities of immigrant organisations.</p> <p>Contact person at the Ministry of Employment and the Economy: Employment and Entrepreneurship Department/ Anne Alitolppa-Niitamo, tel. +358 50 3013 015</p>	
Asiasanat Nyckelord Key words immigrants, organisations, associations, civic activity, third sector, NGOs, service production, cooperation between associations and authorities, integration	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN 1797-3554 ISBN 978-952-327-035-0	Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562 ISBN 978-952-327-036-7
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 61	Kieli Språk Language Hinta Pris Price Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Lönnerberg Print & Promo

TYÖTÄ YHTEISÖN JA YHTEISKUNNAN HYVÄKSI Maahanmuuttajajärjestöt palveluiden tuottajina

Suomessa on satoja maahanmuuttajien perustamia yhdistyksiä. Monet niistä osallistuvat kotoutumista tukevaan toimintaan tuottamalla erilaisia palveluita omalle kieliryhmälleen tai kotoutujille yleisemmin. Vaikka maahanmuuttajajärjestöjen rooli kotouttavan työn resurssina onkin tunnustettu, tietoa niiden palvelutuotannon laajuudesta, toimialoista, kohdentumisesta tai rahoituksesta on vähän.

Kotouttamisen osaamiskeskuksen tilaama selvitys tuo näkyväksi eri puolilla tehtävää työtä. Kuva on värikäs ja moninainen; sen kautta tulee selväksi, miten pienilläkin resursseilla tehdään merkittävää työtä. Järjestöjen tekemässä työssä palvelut ovat tarve- ja asiakaslähtöisiä ja ne usein perustuvat vertaisuudesta nousevaan ymmärrykseen. Selvitys antaa myös suosituksia siitä, miten maahanmuuttajajärjestöjen tekemää palvelujen tuottamista voidaan edistää esimerkiksi kunnissa.

Selvitystä varten on haastateltu lähes 60 eri toimijaa eri puolilla maata.

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-327-035-0

Verkkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-036-7

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY